

АКТИВНО ГРАЃАНСКО УЧЕСТВО
ПРЕКУ НОВИ ТЕХНОЛОГИИ

ПРИРАЧНИК ЗА

В

И

К

И

МЕТАМОРФОЗИС

ПРИРАЧНИК ЗА [[вики]]

МЕТАМОРФОЗИС

Содржина

1. Вики-технологија	9
Што е тоа вики?	9
Вики претставува систем за раководење со содржина.....	9
Вики е соработка за содржини	11
Заклучок.....	12
Што викијата можат да направат за Вас	12
2. Уредување	13
Прозорец за читање	13
1. Вашето прво уредување	14
Преглед на промените	15
Опис на промените	16
Зачувување на страницата.....	17
Бележење на ситна промена	17
Кои промени да ги означите како ситни	18
Што треба да се има на ум	18
Приказ на промените	19
2. Историја на уредувања.....	20
Форматирање текст.....	20
Здебелени и закосени букви	20
Здебелување и закосување преку алатникот за уредување	20
Каде најчесто се користи здебелен и закосен текст	21
Додавање наслови и поднаслови	21
Додавање нов дел преку алатникот за уредување.....	24
Табела со содржина	24
Посебните делови може посебно да се уредуваат	25
Додавање нов дел на крајот од страницата	26
Додавање хоризонтална линија.....	27
Пишување текст во нов ред.....	27
Нов ред преку алатникот за уредување.....	28

Вовлекување на редовите надесно	29
Вовлекување на редот преку алатникот за уредување	29
Одделување блок од текст	30
Создавање списоци	31
Создавање списоци преку алатникот за уредување.....	34
Внесување специјални знаци	35
3. Врски	38
Внатрешни врски	38
Како се создаваат внатрешни врски?.....	38
Надворешни врски	39
Како се создаваат надворешни врски?	40
Создавање врски со помош на алатникот	41
4. Наводи и белешки	42
Што се наводи и зошто се користат?.....	42
Цитирање наводи.....	43
Полни наводи	43
Скратени наводи	45
Општо наведување извори.....	46
5. Слики и мултимедија	48
Додавање слика	48
Додавање други мултимедијални содржини	50
Подигнување мултимедијални содржини.....	50
6. Табели	53
Додавање табела	53
Основни симболи.....	54
7. Категории	55
Што претставуваат категориите?	55
Додавање категории	55
Создавање категорија	56

Подредување на содржината.....	58
Напредна употреба	59
Скриена категорија.....	59
Категорија како внатрешна врска	59
Дрво на категории	59
8. Страница за разговор	61
9. Администрација.....	62
Администратори.....	63
Како се станува администратор?.....	63
Администраторски функции.....	65
Бирократи.....	71
Бирократски функции	72
Злоупотреба на додатните функции	73
10. Политика	75

Wiki.Mk

Проектот има за цел да го надополни недостигот од информации од локално значење – во повеќе општини во Македонија, на пример, единствен извор за информации се веб-страниците на локалната самоуправа, кои ретко се ажурираат.

Освен тоа, недостигаат веб-простори за заедничка комуникација.

Поаѓајќи од успехот на слободната енциклопедија Википедија, како и некои локални вики-портали (на пр. wikimanche.fr), Фондацијата Метаморфозис сака да ја промовира вики-технологијата како евтино и ефикасно решение за овие проблеми и поради тоа го создаде Wiki.mk, кој опфаќа поставување повеќе вики-портали непосредно достапни на локалните заедници.

Овој проект се реализира во соработка со Викимедија Македонија, која е задолжена за техничката реализација и за теренските подготовки, како и со повеќе други невладини организации на локално ниво.

Конкретни уреднички насоки на вики-порталите ќе дадат невладините организации, кои ќе ги администрираат проектите на локално ниво.

На долг рок, проектот wiki.mk има за цел да ја подигне јавната свест за активно граѓанско учество преку нови технологии, преку јакнење на капацитетот на невладините организации и активисти (индивидуалци и неформални групи) за нивно користење, со цел да се промовира вики-култура на слободно споделување знаења и слободна соработка, како и до зголемување на внатрешната кохезија на македонското општество и забрзување на неговата интеграција во ЕУ.

Фондација Метаморфозис

Метаморфозис е независна, непартиска и непрофитна фондација со седиште во Скопје, Република Македонија. Нејзини главни цели се развој на демократијата и просперитет преку промоција на економија базирана на знаење и информациско општество.

www.metamorphosis.mk | fb.me/metamorphosis.foundation | twitter.com/fmeta

Викимедија Македонија

Здружението на граѓани Викимедија Македонија е независно, невладино и непартиско здружение на граѓани, чија цел е поддршка на создавањето, собирањето и умножувањето слободни содржини на непрофитен начин: поддржување на идејата сите луѓе да имаат еднаков пристап до базите на знаење и до системите на образование. Главната мисија на здружението е промоцијата на проектите и технологиите кои го овозможуваат ширењето на слободното знаење, како што е слободната енциклопедија Википедија, и вики-технологиите, воопшто.

Здружението официјално беше признато како локален огранок на Фондацијата Викимедија во втората половина на 2009 година, со одобрение од страна на Одборот на доверители на Фондацијата, а започна со работа во 2010 година, кога беше регистрирано како посебен правен субјект.

1

Вики-технологија

Што е тоа вики?

Многумина од нас имаат слушнато за Википедија, а и често ја користат, но понекогаш е лесно да се заборави дека Википедија како вид мрежна страница претставува само едно „вики“. Па, што е тоа вики? Зошто се тие толку популарни?

Вард Канингем, човекот кој го создал првото вики, го опишал како „наједноставната база на податоци на интернет којашто може да функционира“. Иако ова звучи лесно за кажување, не е многу описно, и да бидеме искрени, не е целосно прецизно.

Подобар опис би бил: „вики е наједноставниот соработувачки систем за раководење со содржина којшто може да функционира“. Ова не звучи сосема јасно, зар не? Најверојатно, затоа Вард Канингем не го дефинирал така, но е попрецизен опис, бидејќи го наведува она што предизвика викијата да се прошират низ интернетот како шумски пожар.

Вики претставува систем за раководење со содржина

За да разберете едно вики, прво мора да ја разберете идејата зад **системот за раководење со содржина**. Колку и да звучи сложено, системите за раководење со содржина се всушност многу едноставен концепт.

Замислете си дека сте уредник на еден весник и Вашата работа е да го издавате весникот секој ден. Секако, статиите во весникот ќе се менуваат. Еден ден, ќе се одржуваат локални избори, во следниот ден, националната репрезентација се квалификувала за светското првенство, некој друг ден, голем пожар уништил зграда во центарот на градот.

Значи, секој ден мора да ставате нова содржина во весникот.

Сепак, голем дел од весникот останува ист. На пример — името на весникот. Иако и датумот ќе се менува, тој датум ќе биде ист на секоја страница од тоа издание на

весникот. Дури и форматот ќе остане ист, со тоа што некои страници ќе имаат две колони текст, а други — три.

Сега, замислете дека го внесувате името на весникот на секоја страница секој ден. И дека мора да го внесувате датумот под него и рачно да ги прилагодувате колоните. Како уредник, Вие ќе имате толку многу работа, што ќе немате време да ја внесете вредната содржина — статиите — бидејќи сте презафатени со повторно и повторно внесување на насловот на весникот.

Наместо тоа, купувате компјутерска програма која ви дозволува да создадете шаблон за овој весник. Овој шаблон го додава насловот на врвот од страницата и Ви дозволува да го внесете датумот еднаш, а потоа тој го додава на секоја страница. Ќе ги бележи сите страници за Вас, а дури и ќе Ви ги форматира страниците во две или во три колони со само еден клик.

Тоа е систем за раководење со содржина.

Интернетот функционира на истиот начин. Ако сте забележале, повеќето мрежни страници се слични на Вашиот дневник. Името на мрежната страница и алатникот за навигација остануваат исти, додека содржината се менува од страница до страница.

Поголем број мрежни страници се дизајнирани преку систем за раководење со содржина, кој му овозможува на создавачот брзо и лесно да обезбеди содржина за корисникот на истиот начин на кој уредникот може бргу да додава нови статии во весникот, без постојано рачно да го дизајнира секој детаљ од него.

Наједноставниот систем за раководење со содржина на интернет е блогот. Само го внесувате она што сакате да го кажете, додавате наслов и кликувате на копчето „објави“.

Системот за раководење со содржината ќе додаде датум на текстот и тој ќе биде објавен на главната страница. Леснотијата на овој систем е најверојатно причината поради која блоговите се толку популарни.

Она по што се разликува едно вики од еден блог е фактот дека многу луѓе можат да работат на една иста содржина. Ова значи дека една статија може да има најмалку еден автор, а најмногу десетина, па дури и стотина автори.

Ова е многу поразлично од блоговите, каде што статијата обично има само еден автор. Некои блогови се соработка на повеќе блогери, но дури и тогаш, за една посебна статија заслугата ја зема само еден блогер. Понекогаш, некој од другите автори може да направи некоја поправка, но обично не оди подалеку од тоа.

Соработката е таа што ги прави викијата толку успешни.

Замислете си една друштвена игра во која со пријателите сте поделени во две екипи и погодувате квиз-прашања од најразлични теми, а точните одговори се бодуваат. Сите ние имаме најразлични интереси и имаме собрано некое знаење од тие интереси. Дури можеме и да се чувствуваме сигурно и надвор од тие интереси, па иако не сме професори по историја, сепак можеме да се сетиме на некој настан и датум кој сме го научиле во училиште.

На многумина од нас не им „лежат“ некои теми. На пример, можеби сакате фудбал, но мразите кошарка, па затоа не би можеле да одговорите кој постигнал најмногу поени во НБА-лигата во 2009 година.

Кога би го играле квизот сами, постојат категории од кои би сакале да не прашаат и постојат категории кои би ги одбегнале.

Но, кога играме во екипа, тогаш работите почнуваат да се менуваат. Ако не знаете многу за автомобили, но Вашиот партнер знае сè што може да се знае за нив, тогаш се чувствувате сигурни во одговарањето на некое автомобилско прашање. Сме го собрале нашето заедничко знаење и поради тоа сме подобро подготвени да одговораме на прашања.

Вики е соработка за содржини

Тоа е тоа што ги придвижува мрежните страници: го собира знаењето од една група луѓе за да го создаде најдобриот можен ресурс. Затоа, статијата станува збир на знаењето на луѓето што работеле на статијата. Исто како во квизот во кој сме подобри како екипа, статијата станува подобра кога е создадена од екипа. Различните членови на екипата придонесуваат на различни начини.

Размислете за прирачникот што го читате. Ние имаме доста знаење за викијата и способни сме да ги објасниме нивните основи.

Но, што ако го имавме Вард Канингем, создавачот на првото вики, да дојде и да придонесе за овој прирачник?

Тој е далеку поголем експерт за темава и може да оди во детали за некои области. Понатаму, што ако Џими Велс (Jimmy Wales), основачот на Википедија, ни помогнеш со пишувањето? Повторно ќе добиевме повеќе детали. Но, иако Канингем и Велс имаат богатство од знаење за викијата, можеби тие не се добри писатели. Па, што би било ако би дошол уредникот на некој голем весник да го „прочешла“ и среди текстот?

Крајниот резултат — Вие би читале многу подобар прирачник. Во тоа е убавината на викијата! Тие дозволуваат повеќе луѓе да работат на еден ист документ. Преку заеднички труд сме способни да создадеме ресурс, кој е супериорен над што било друго што самите би го создале.

Заклучок

Сè уште сте збунети? Го објаснивме концептот на вики и зошто викијата станаа толку вредна алатка, но не објаснивме што точно е вики.

Па, што е?

Тоа е книга. И обично е книга со информации како во еден речник или енциклопедија. Бидејќи е во мрежна форма и се наоѓа на интернет, користите кутија за прелистување, наместо содржината со броевите на страниците на книгата. Понатаму, од секоја посебна статија можете да пристапите до неколку нови теми. На пример, во статијата за „вики“ на Википедија има врска до статијата за Вард Канингем. Па, наместо да ги вртите страниците во книга за да ја добиете целосната приказна, може само да ги следите врските.

Што можат викијата да направат за Вас

Сега откако знаеме што е тоа вики, прашањето е зошто некој би го користел? Кои се придобивките?

Најголемата и најочигледна придобивка е тоа што викијата се одличен извор за бесплатни информации. Иако секое вики не е слободно за користење, оние што се наоѓаат на интернет не наплаќаат за читањето на нивната содржина.

Поради заедничката работа на многумина различни луѓе, тие често содржат многу добри информации. Во многу начини, популаризацијата на викито го претвори интернетот во библиотека на знаење, која е лесна за користење.

Вики-темите варираат од општо знаење, како Википедија (wikipedia.org), до многу поспецифични теми, како RecipesWiki (recipes.wikia.com) за готвење или FitnessWiki (fitness.wikia.com) за фитнес.

2

Уредување

На силната вики-заедница ù требаат читатели и уредувачи. Читателите и уредувачите си влијаат едни врз други. На едно вики му треба содржина за да привлече читатели, а со тие читатели ќе дојдат и оние што и самите сакаат да придонесат кон содржината. Овие читатели кои станале уредувачи создаваат нова содржина, што привлекува нови читатели од кои некои ќе станат уредувачи и така викито влегува во волшебен круг на успехот.

Секој може да даде придонес во едно вики. Сите ние знаеме нешто, додека некои од нас знаат многу за некои работи, некој друг знае многу за некои други работи. Викијата го користат ова знаење за да создадат еден голем извор од информации за секого.

Иако многу луѓе можат да придонесат со знаење, не можат сите да го направат тоа со добар и точен јазик. Затоа некои уредувачи прават правописни и граматички поправки и се грижат текстот да биде добро напишан и да биде лесен за читање. Други уредувачи можат да помогнат со поправање или со подобрување на форматирањето, додавање илустрации со текстот и други вредни придонеси.

Во овој дел од прирачникот ќе се запознаете со основите на уредувањето на една вики-страница.

Прозорец за читање

Доколку отворите една **вики-страница**, ќе забележите дека **на нејзиниот врв се наоѓаат јазичиња** (Слика 2.1.). Тие се поделени во две групи, од кои првата се однесува на видот на намената на страницата (лево на сликата), додека втората на некои особини на страницата (десно на сликата).

Потребно е да се напомене дека јазичињата на видот на намената се јавуваат во два вида, кои претставуваат посебни страници, додека особинските јазичиња се јавуваат во три и се однесуваат на секоја од претходно споменатите страници одделно. Со тоа се јавуваат вкупно шест особински страници.

При отворањето на која било страница е обележано јазичето „**Страница**“, коешто едноставно означува дека е отворена некоја страница, а обележано е и јазичето „**Читај**“, кое, како што посочува и самото име, означува дека содржината на страницата може да се чита.

Страница Разговор Читај **Уреди** Види историја ☆

Слика 2.1. Јазичињата на врвот од една вики-страница.
Осветлени се јазичињата „Страница“ и „Читај“.

Останатите јазичиња не се обележани и за нив подетално ќе стане збор во продолжение.

1. Вашето прво уредување

Ако притиснете на јазичето „Уреди“, тогаш ќе Ви се појави прозорец за уредување во кој можете да ја менувате содржината на страницата.

Страница Разговор Читај **Уреди** Види историја ☆ ▾

Уредување на Рубикова коцка

Од Википедија, слободната енциклопедија

A A Напредно ► Специјални знаци ► Помош

'''Рубикова коцка''' е механичка [[загатка]] изумена во 1974 од [[Унгарија|[[скулптор]]] и [[професор]] по [[архитектура]] [[Ерно Рубик]]. Оригиналното н од нејзиниот пронаоѓач, оваа загатка е преименувана како „Рубикова коцка“ о Toys“ во 1980. и исто така ја освои награда за како германска игра на годин Jahres''), во специјалната категорија за загатки.

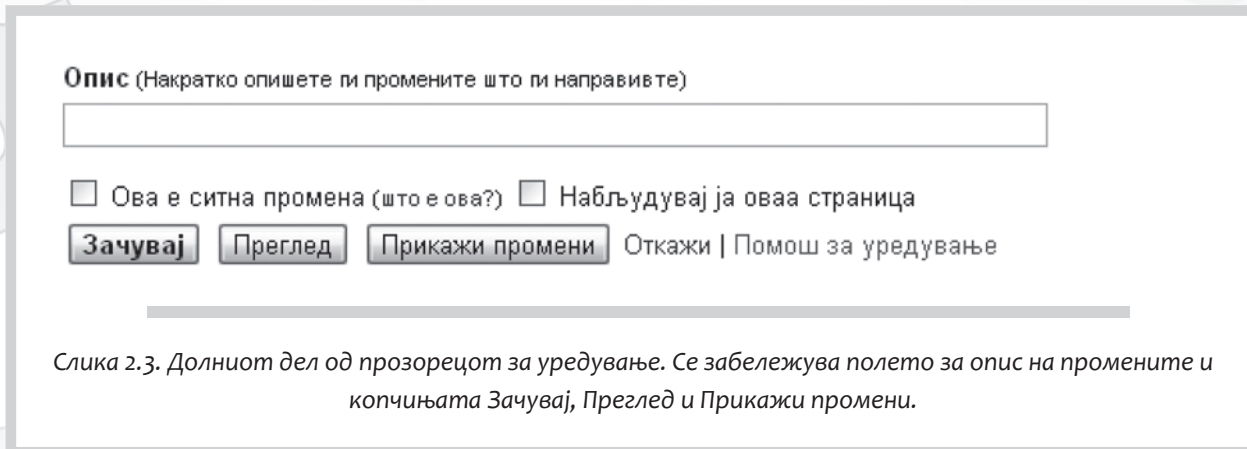
Слика 2.2. Прозорец за уредување на страницата „Рубикова коцка“ на Википедија.

Се гледа содржината на статијата обележана со вики-код, во форма која може да се уредува. Забележувате ли дека текстот којшто може да се измени содржи одредени знаци (апострофите и средните загради: “’Рубикова коцка’” е механичка [[загатка]])? Тоа е вики-форматирање, код кој овозможува текстот да се прикаже на одреден начин (резултатот од претходниот пример е: „Рубикова коцка е механичка загатка“ (зборот „загатка“ претставува врска којашто води до страницата со наслов „Загатка“ на викито). Вики-форматирањето ќе биде објаснето во продолжение.

Обидете се да дојдете до прозорецот за уредување на некоја вики-страница и променете ја содржината онака како што би ја промениле во кој било стандарден уредувач за текст.

Преглед на промените

Откако ќе ги направите промените на текстот, во долниот дел од прозорецот за уредување ги има следниве копчиња и полиња:

Опис (Накратко опишете ги промените што ги направивте)

Ова е ситна промена (што е ова?) Набљудувај ја оваа страница

Зачувај **Преглед** **Прикажи промени** Откажи | Помош за уредување

Слика 2.3. Долниот дел од прозорецот за уредување. Се забележува полето за опис на промените и копчињата Зачувај, Преглед и Прикажи промени.

- Со притискање на копчето „**Преглед**“ добивате приказ за тоа како ќе изгледа страницата под јазичето „Читај“ со промените што сте ги направиле. Препорачано е секогаш да правите преглед на промените за да бидете сигурни дека ќе го добиете резултатот што го сакате;

- По избор, со притискање на копчето „**Прикажи промени**“ јасно се обележуваат промените во кодот, споредувајќи ја старата верзија со верзијата што сте ја уредиле.

Страница [Разговор](#)

[Читај](#)

Уреди

[Види историја](#)

Уредување на Рубикова коцка

Од Википедија, слободната енциклопедија

Преглед

Имајте предвид дека ова е само преглед. Вашите промени сè уште не се зачувани!

Вака се прави **преглед**! Пишувам на македонски јазик.

A A

▶ Напредно

▶ Специјални знаци

▶ Помош

Вака се прави '''преглед'''! Пишувам на [[македонски јазик]].

Слика 2.4. Вака изгледа прозорецот кога ќе притиснете на копчето „Преглед“.

Долниот дел од прозорецот го содржи алатникот за уредување и кутијата за текст во која го променувате текстот преку вики-кодот.

Споредете го со горната половина која дава како ќе се прикаже тој вики-код.

Опис на промените

Доста важно е **да се даде краток опис на промените** што сте ги направиле за останатите уредувачи кои ги следат скорашните промени или ја гледаат историјата на промени на страницата да знаат што претставува Вашето уредување. Тоа се прави со внесување текст во полето „**Опис**“.

Опис (Накратко опишете ги промените што ги направивте)

правописни поправки

Зачувај

Преглед

Прикажи промени

Откажи

Слика 2.5. Внесување краток опис на промените.

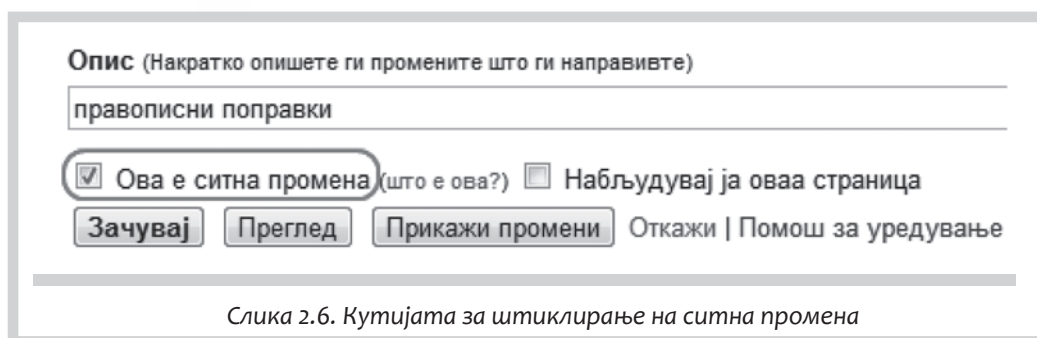
Зачувување на страницата

Откако ќе бидете задоволни со промените што сте ги направиле и откако сте дале краток опис на тие промени, притиснете на копчето „Зачувај“ (Слика 2.3 или слика 2.5.).

Резултатите од Вашето уредување веднаш ќе ги забележите во содржината на јазичето „Читај“!

Бележење ситна промена

Под копчињата за зачувување, преглед и прикажување промени се наоѓа кутија за означување, со наслов „Ова е ситна промена“ (Слика 2.6.).

Опис (Накратко опишете ги промените што ги направивте)

правописни поправки

Ова е ситна промена (што е ова?) Набљудувај ја оваа страница

Зачувај Преглед Прикажи промени Откажи | Помош за уредување

Слика 2.6. Кутијата за штиклирање на ситна промена

Со означување на кутијата „Ова е ситна промена“ означувате дека сте направиле само површни промени меѓу новата и старата верзија на страницата, како на пример:

- поправање правописни грешки;
- форматирање, различен изглед на статијата;
- разместување делови на текст без промена на содржината и слично.

Едноставно, ситна промена е онаа за која уредувачот верува дека не треба да биде прегледана и дека таа никогаш не може да биде оспорена.

Спротивно на тоа, поголема промена е верзија која треба да биде прегледана, да се потврди дека со неа се согласуваат сите заинтересирани уредувачи. Така, која било промена која го менува значењето на статијата не е мала, дури ако сме промениле и само еден, единствен збор.

Разликата меѓу ситни и поголеми промени е важна, бидејќи соработниците можат да не обрнат внимание на измените што се означени како ситни при преглед на скорашните

промени; регистрираните корисници можат да ги направат своите прилагодувања на тој начин што тие воопшто нема да се прикажуваат. Ако мислите дека постои каква било можност друг уредувач да ги оспори вашите промени, Ве молиме, немојте да ги означите како ситни.

Соработниците што не се регистрирани и најавени не можат да ги обележат ситните промени, заради спречување можен вандализам. Можноста за означување ситни промени е уште една причина за регистрација.

Кои промени да ги означите како ситни

- Поправки на правописот;
- Едноставно форматирање (големи букви, запирки, загради, основна граматика и сл.);
- Форматирање кое не го менува значењето на статијата (на пр. додавање редови, раздвојување делови од текст);
- Очигледни фактографски грешки (на пр. промена на 1873 во 1973 година, кога настанот очигледно се случил во 20 век);
- Поправки на грешки во изгледот;
- Додавање и преместување вики-врски;
- Бришење вандализам.

Што треба да се има на ум

- Која било промена во изворниот текст, дури и ако не влијае врз прегледот на страницата во HTML (на пр. додавање празно место, премин во нов ред) ќе биде додадена како промена во базата на податоци;
- Означување поголема промена како ситна се смета за лошо однесување, особено ако промената е бришење дел од текстот;
- Отстранувањето на измените на страницата во поголемиот дел од случаите не може да се смета како ситна промена.
- Кога статусот на страницата е спорен, најдобро е ниту една промена да не се означува како ситна, со исклучок на отстранување очигледен вандализам.

Ако случајно означите некоја промена како ситна, направете уште една измена, на пр. додајте празно место меѓу два збора (некои видови промени, како додавање празен ред на крајот од статијата автоматски се занемаруваат), а потоа во описот означете дека претходната промена била голема.

Приказ на промените

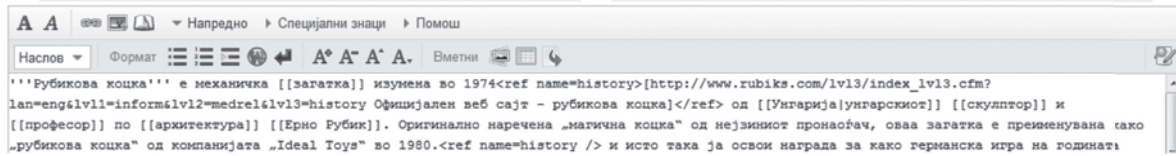
Откако во прозорецот за уредување ќе направите некои промени, пред да ја зачувате страницата можете да добиете приказ на разликите меѓу тековната ревизија и Вашиот променет текст со притискање на копчето „Прикажи промени“ (се наоѓа во истиот ред со „Зачувај“ и „Преглед“ на слика 2.3).

Прозорецот за приказ на промени ги бележи деловите и зборовите во кои има промени, споредувајќи ги старата и новата верзија една до друга (Слика 2.7).

Уредување на Рубикова коцка

Од Википедија, слободната енциклопедија

Тековна ревизија	Вашиот текст
<p>Ред 2:</p> <p>“Рубикова коцка” е механичка [[загатка]] изумена во 1974<ref name=history>[http://www.rubiks.com/lv3/index_lv3.cfm?lan=eng&lv1=inform&lv2=medre&lv3=history Официјален веб сајт - рубикова коцка]</ref> од [[Унгарија унгарскиот]] [[скулптор]] и [[професор]] по [[архитектура]] [[Ерно Рубик]]. Оригинално наречена „магична коцка“ од нејзиниот пронаоѓач, оваа загатка е преименувана како „рубикова коцка“ од компанијата „Ideal Toys“ во 1980.<ref name=history /> и исто така ја освои награда за како германска игра на годината (“Spiel des Jahres”), во специјалната категорија за загатки. Таа е светски најпродаваната играчка, со над 300.000.000 рубикови коцки и нејзини имитации продадени низ целиот свет. <ref>Marwan, Pej [http://icnewcastle.icnetwork.co.uk/1000expats/expats/features/fm_objectid=15786140&method=full&steid=50080&headline=squaring-up-to-the-rubik-challenge-name_page.html Squaring up to the Rubchallenge]. “icNewcastle”. Страницата е посетена на [[15 август]] [[2005]].</ref></p> <p>Во типична коцка, секоја страна е покриена со девет налепници во шест бои. Кога загатката е решена, лицето на секоја страна од коцката е во една боја. Коцката го прослави својот 24-ти jubilee во 2005, со издавање на посебна верзија на коцката, со налепница во центарот на белата страна со логото „Рубикова коцка 1980-2005“.</p> <p>Загатката доаѓа во четири можни верзии: 2×2×2 (џебна коцка, наречена и мини коцка, јуниорска коцка или коцка мраз), 3×3×3 стандардната коцка, 4×4×4 (Одмаздата на Рубик), и 5×5×5 (Професорската коцка). Постојат и поголеми коцки, 6×6×6 и 7×7×7 се исто така пристапни.</p>	<p>Ред 2:</p> <p>“Рубикова коцка” е механичка [[загатка]] изумена во 1974<ref name=history>[http://www.rubiks.com/lv3/index_lv3.cfm?lan=eng&lv1=inform&lv2=medre&lv3=history Официјален веб сајт - рубикова коцка]</ref> од [[Унгарија унгарскиот]] [[скулптор]] и [[професор]] по [[архитектура]] [[Ерно Рубик]]. Оригинално наречена „магична коцка“ од нејзиниот пронаоѓач, оваа загатка е преименувана како „рубикова коцка“ од компанијата „Ideal Toys“ во 1980.<ref name=history /> и исто така ја освои награда за како германска игра на годината (“Spiel des Jahres”), во специјалната категорија за загатки. Таа е светски најпродаваната играчка, со над 300.000.000 рубикови коцки и нејзини имитации продадени низ целиот свет. <ref>Marwan, Pej [http://icnewcastle.icnetwork.co.uk/1000expats/expats/features/fm_objectid=15786140&method=full&steid=50080&headline=squaring-up-to-the-rubik-challenge-name_page.html Squaring up to the Rubchallenge]. “icNewcastle”. Страницата е посетена на [[15 август]] [[2005]].</ref></p> <p>Во една типична коцка, секоја страна е покриена со девет квадратчиња во шест бои. Кога загатката е решена, лицето на секоја страна од коцката е во една боја. Коцката го прослави својот 24-ти jubilee во 2005, со издавање на посебна верзија на коцката, со налепница во центарот на белата страна со логото „Рубикова коцка 1980-2006“.</p> <p>Загатката доаѓа во четири можни верзии: 2×2×2 (џебна коцка, наречена и мини коцка, јуниорска коцка или коцка мраз), 3×3×3 стандардната коцка, 4×4×4 (Одмаздата на Рубик), и 5×5×5 (Професорската коцка). Постојат и поголеми коцки, 6×6×6 и 7×7×7 се исто така пристапни.</p>

Слика 2.7. Вака изгледа прозорецот за приказ на промените. Од левата страна е прикажан стариот текст, а од десно новиот текст. Параграфите во кои има промени се обележани со жолто (лево) и зелено (десно), а променетите зборови се обележуваат со црвено. Забележете дека долу продолжува прозорецот за уредување, па веднаш можете да продолжите со правењето промени.

Со овој приказ можете да избегнете зачувување промени кои се непожелни, а кои не сакајќи сте ги направиле.

2. Историја на уредувања

Досега беа објаснети две од трите особински јазичиња на страницата,-pane објаснето остана уште јазичето „Историја“, кое се наоѓа последно во групата особински јазичиња (Слика 2.1.). Со притискање на ова јазиче се отвора страница со список на сите уредувања направени на страницата. Како што јазичето „Уреди“ овозможува внесување и промена на содржината во страницата, која може да се прочита со притискање на јазичето „Читај“, така јазичето „Историја“ овозможува да се дознае кој, кога и што променил во содржината на страницата. Ова е од особено значење за самите корисници, чијшто труд останува запечатен и секој може да го забележи, но и за целата заедница, бидејќи го олеснува прегледот на настанатите промени во страниците и го олеснува спречувањето вандализам.

Форматирање текст

Форматирањето на текстот се врши преку соодветни прилагодувања, кои може да се прават преку алатникот за уредување, но и со внесување симболи во прозорецот за уредување. Во продолжение се прикажани обата начина.

Здебелени и закосени букви

- Здебелени букви - здебелениот фонт (**болд**) се добива, така што саканиот текст се става меѓу шест симболи за апостроф (три од едната и три од другата страна на текстот), ““еве вака””.
- Закосени букви - закосениот фонт (*италик*) се добива со тоа што саканиот текст се става меѓу четири симболи за апостроф (два од едната и два од другата страна на текстот), ““еве вака””.

Здебелување и закосување преку алатникот за уредување

Во горниот дел од прозорецот за уредување се наоѓа алатникот за уредување (Слика 2.8.), којшто содржи копчиња слични на стандардните копчиња од еден уредувач на текст од типот на Microsoft Word или OpenOffice.

Полесна варијанта е да го обележите текстот што сакате да го здебелите/закосите и да кликнете на за здебелување или за закосување.

Што внесувате	Што добивате
<code>''закосено''</code>	<i>закосено</i>
<code>'''задебелено'''</code>	задебелено
<code>''''''закосено и задебелено''''''</code>	<i>закосено и задебелено</i>

Слика 2.8. Прозорец за уредување заедно со алатникот за уредување. Обележани со црвено се копчињата за здебелување и закосување.

Каде најчесто се користи здебелен и закосен текст

- Информативните викија, од кои најдобар пример е Википедија, статиите за посебни теми секогаш ги почнуваат со името на страницата напишано со **здебелени букви**, а потоа следува кратка дефиниција за поимот за кој станува збор.

На пример, статијата за Алберт Ајнштајн почнува вака:

Алберт Ајнштајн (Улм, 14 март 1879 – Принстон, 18 април 1955) бил германски теоретски физичар, најпознат по неговата теорија на релативноста и теоријата за масено-енергетска еквиваленција, $E = mc^2$...

- Со **закосени букви** се обележуваат зборовите што не се напишани на македонски јазик. Исто така, се користи кога некој збор или фраза треба јасно да се истакне за да се разликува:

...во истата година филмот „Однесено со виорот“ (англиски: *Gone With The Wind*) бил номиниран за Оскар...

...автоматската работа на срцето е способноста тоа да се контрахира под дејството на импулсот што се создава во синусниот јазол, кој поради ова се нарекува уште и *предводник на срцевиот ритам*.

Додавање наслови и поднаслови

Посебните делови во еден текст се добар начин да се подобри организацијата на една страница, бидејќи создаваат структура која се покажува во табелата со содржина.

Ако здогледате содржина на две различни теми во една статија (на пример, текст кој ја опишува географијата и текст кој ја опишува историјата на некое место), можете да ги поделите во делови, кои хиерархиски можете да ги разделите на наслови, поднаслови, подподнаслови итн. На секоја страница со најмалку четири составни дела, автоматски се создава табела со содржина, која се наоѓа веднаш по воведот во статијата (Слика 2.9.).

Страница [Разговор](#) [Читај](#) [Уреди](#) [Види историја](#)

Битола

Од Википедија, слободната енциклопедија

Битола е град во југозападниот дел на Македонија. Битола е административен, културен, економски, индустриски, образовен и научен центар за тој дел од Македонија. Градот е познат под името *град на конзулите* бидејќи тука се наоѓаат дел од конзуларните претставништва во Република Македонија. Битола е трет по големина град во Македонија според бројот на жители, додека по површина е втор. За време на Југославија бил еден од културните центри, како во Кралството Југославија, така и во СФР Југославија. Таткото на турската нација Кемал Ататурк завршил офицерска школа во Битола. Некои негови работи денес се чуваат во битолскиот Народен музеј.

Содржина [сокриј]

- 1 Етимологија
- 2 Историја
 - 2.1 Праисторија
 - 2.2 Римски период
 - 2.3 Балкански војни
 - 2.4 Евреите во Битола
- 3 Географија
 - 3.1 Клима
 - 3.2 Демографија
 - 3.2.1 Религиозни групи
- 4 Битола како град на конзулите
 - 4.1 Времето на конзулите
 - 4.2 Денешни конзуларни претставништва
 - 4.2.1 Генерални конзулати
 - 4.2.2 Почесни конзулати

Слика 2.9. Страница од Википедија за Битола.

Во долната половина од сликата се гледа табела со содржина во која е прикажано како текстот е поделен преку делови на наслови, поднаслови и подподнаслови.

- Насловите на деловите се добиваат со вметнување на **==саканиот наслов==** меѓу два **симбола за еднаквост** (два од едната и два од другата страна), што мора да се направи на почетокот на редот.
- Соодветните поднаслови и подподнаслови се добиваат со **===три===** или со **====четири====** симбола за еднаквост.
- Деловите се хиерархиски подредени. Самиот наслов на страницата користи **наслов од прво ниво** (=Наслов на страницата=), па затоа останатата содржина во страницата започнува да се организира со **наслов од второ ниво** (==Наслов==) и продолжува понатаму со пониски нивоа: ===Поднаслов===, ====Подподнаслов==== итн.

Што внесувате	Што добивате
<code>== Наслов ==</code>	Наслов [уреди]
<code>=== Поднаслов ===</code>	Поднаслов [уреди]
<code>==== Поднаслов на поднасловот ====</code>	Поднаслов на поднасловот [уреди]

Битола како град на конзулите [уреди]

Градот на конзулите е второто име за градот Битола. Во врвот на својата слава, Битола има слабењето на државата, со доаѓањето на династијата Караѓорѓевиќ на власт, а подоцна и само неколку конзулати. Со независноста на Македонија, државата економски се засилила, слава. Повторно почнуваат да се отвораат конзулати и градот го добива својот некогашен сј

Времето на конзулите [уреди]

За време на Оттоманската Империја, градот имал многу конзули од сите значајни земји, па Е 26 јули 1903, на влезот во градот бил погубен рускиот конзул Александар Аркадјевич Ростк раја, која Турците ја угнетувале. На местото на погубувањето денес стои голем руски крст.

Денешни конзуларни претставништва [уреди]

Моментално градот Битола има единаесет конзуларни претставништва од кои два генерални

Генерални конзулати [уреди]

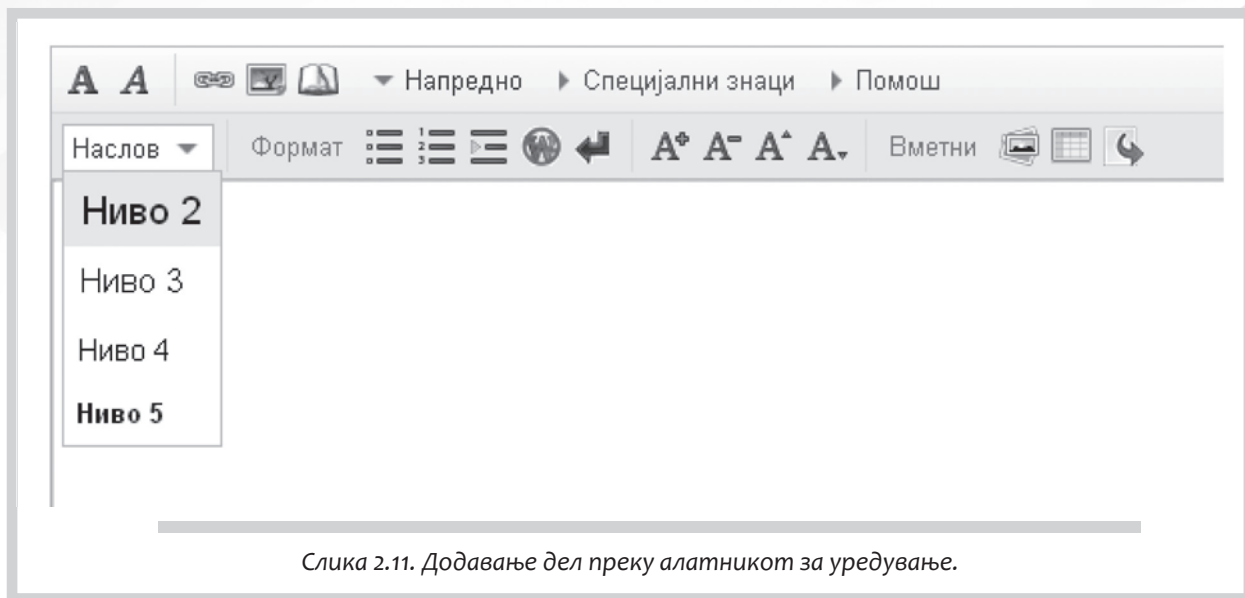
- Бугарија
- Грција

Слика 2.10. Дел од текстот на Википедија за Битола.

Забележете како содржината е поделена на повеќе делови кои хиерархиски се поделени преку наслов од втор ред (**==Битола како град на конзулите==**), поднаслови од трет ред (**===Денешни конзуларни претставништва===**) и подподнаслов од четврти ред (**====Генерални конзулати====**). Исто така, обрнете внимание на врската [уреди] која се наоѓа покрај насловот на секој дел. Со притискање на оваа врска се отвора прозорец за уредување, само за односниот дел (објаснето подолу).

Додавање нов дел преку алатникот за уредување

Нов дел со наслов од второ до петто ниво може да додадете и преку алатникот за уредување. За таа цел, најпрво е потребно да ја изберете алатката „Напредно“, која нуди дополнителни алатки, а потоа од левата страна да го одберете посакуваното ниво на наслов (Слика 2.11.). На пример, ако притиснете на „Ниво 2“, во кутијата за текст ќе добиете == Наслов ==.

Табела со содржина

Табелата со содржина (прикажана во долниот дел од Слика 2.9.) ги наведува хиерархиски сите делови во текстот, прикажани како врски за побрз пристап до нивната содржина. Табелата **автоматски се создава**, ако во страницата постојат **најмалку четири дела**. Вики-кодот со кој може да се прилагодува појавата и положбата на табелата е прикажан во продолжение.

Може да се спречи автоматското појавување на табелата со содржина ако:

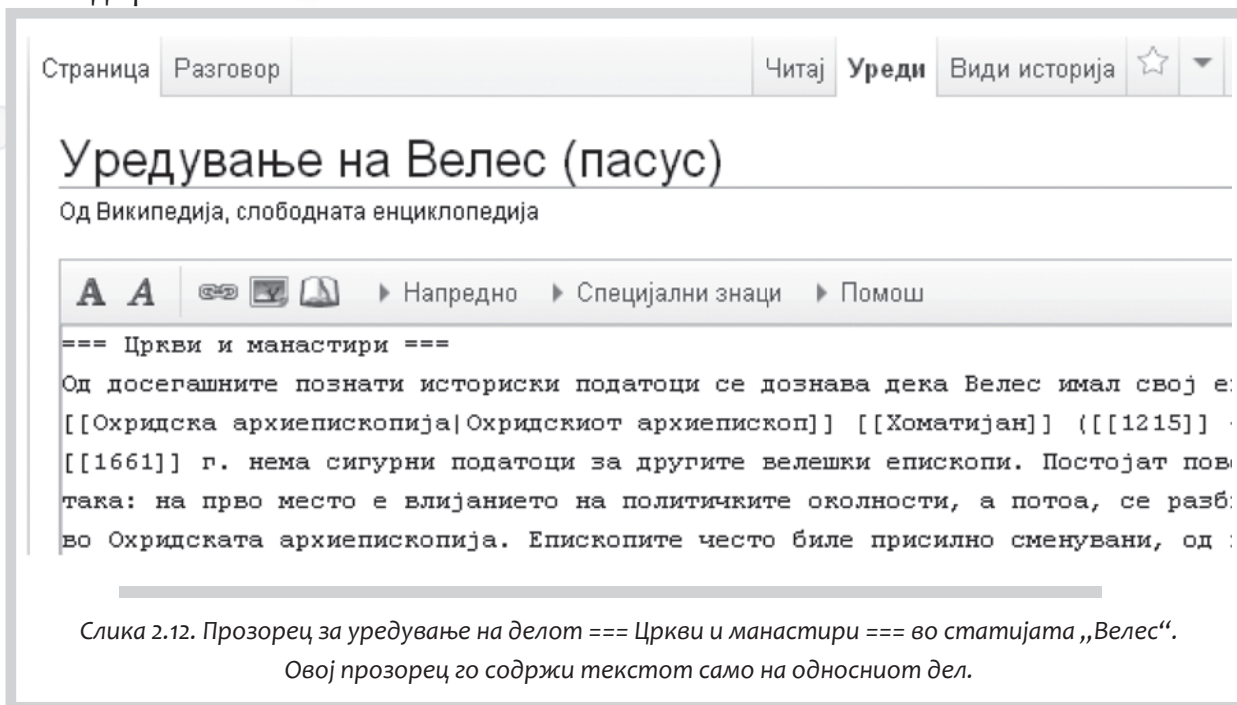
- (за корисник) во нагудувањата е избрано таа да биде скриена;
- (за една страница) во страницата е додаден кодот `__NOTOC__` .

Посебните делови може посебно да се уредуваат

Кога ќе притиснете на јазичето „Уреди“, Ви се отвора прозорец во кој можете да ја уредувате содржината на целата страница. Но, што ако треба да направите промени само во одреден дел од текстот? Посебните делови во еден текст може посебно да се уредуваат со притискање на посебните врски за уредување обележани како уреди, веднаш до насловот на делот (Слика 2.10.).

Ова е корисно ако уредувањето не вклучува други делови и уредувачот нема потреба од текстот пред него за време на уредувањето.

Уредувањето делови е особено корисно при уредување големи страници: така, со отворањето на нивниот прозорец за уредување може да трае подолго и прелистувачот може да работи побавно.

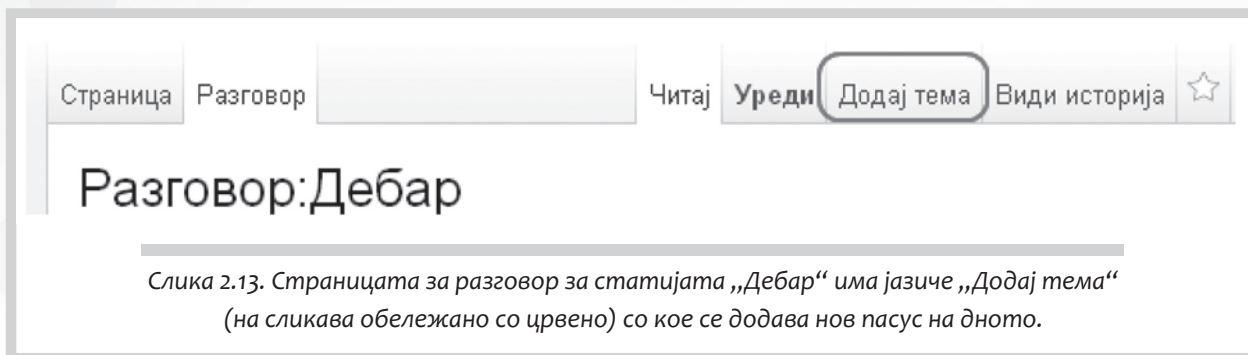

Додавањето на записот `__NOEDITSECTION__` каде било во страницата може да ги отстрани посебните врски за уредување на деловите.

За да се додаде нов дел, потребно е на дното од претходниот дел да се додаде новиот наслов. Со отстранување на насловот на конкретниот дел, неговата содржина се спојува со содржината од претходниот.

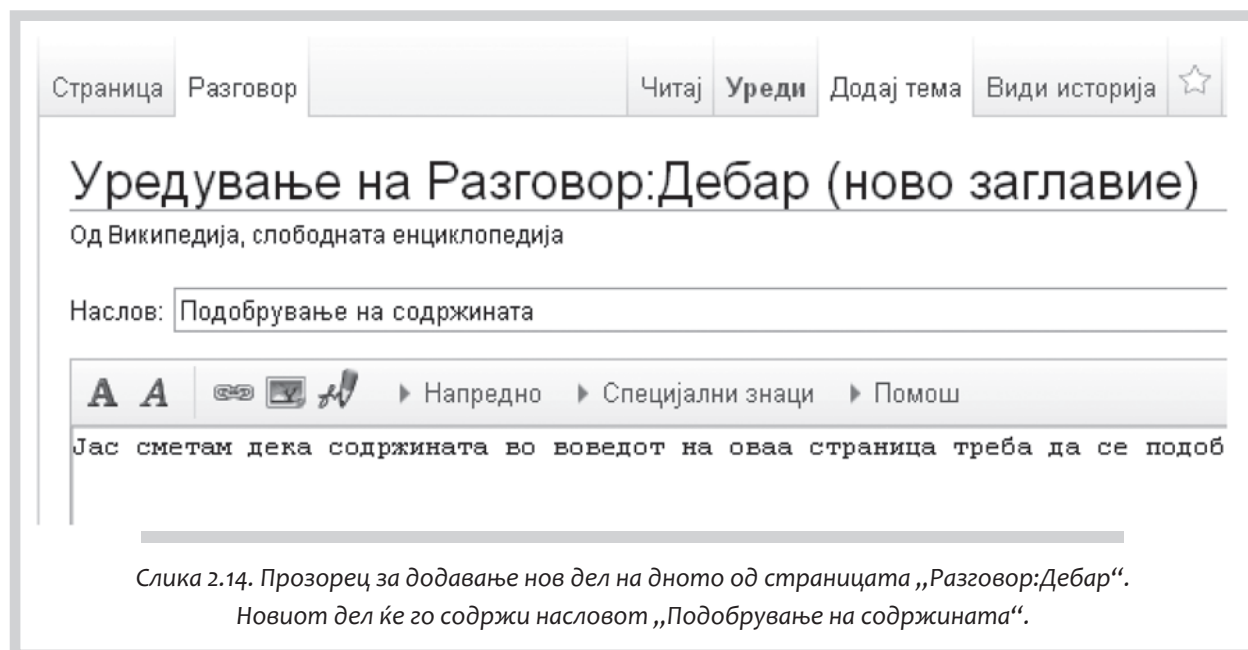
Додавање нов дел на крајот од страницата

На страниците за разговор (кои подолу се објаснети) и на страниците кои во вики-кодот го содржат записот `__NEWSECTIONLINK__`, постои посебно јазиче насловено „Додај тема“ или „+“ на врвот од страницата (Слика 2.13.). Со притискање на него се додава нов дел на дното од страницата.

Слика 2.13. Страницата за разговор за статијата „Дебар“ има јазиче „Додај тема“ (на сликава обележано со црвено) со кое се додава нов пасус на дното.

Кога ќе кликнете на јазичето се отвора прозорец за уредување, а тој содржи кутија во која се внесува насловот на новиот пасус и кутија за текстот на пасусот (Слика 2.14.). Исто така, нема кутија за опис на промените, бидејќи тој опис сега автоматски се создава.

Слика 2.14. Прозорец за додавање нов дел на дното од страницата „Разговор:Дебар“. Новиот дел ќе го содржи насловот „Подобрување на содржината“.

Лесниот начин за создавање нови делови е многу корисен за страниците за разговор, бидејќи овозможуваат брз и лесен начин за започнување нова дискусија.

Додавање хоризонтална линија

Текстот можете да го разделите со хоризонтална линија која се создава со додавање четири цртички (----) на почетокот од нов ред.

На пример, внесувате:

```
Овој текст е горе...
----
...ова е долу.
```

Со што се добива:

```
Овој текст е горе...
-----
...ова е долу.
```

Текстот кој е разделен на овој начин не влијае врз структурата на деловите и не се прикажува на некој начин во табелата со содржина.

Пишување текст во нов ред

Кога внесувате текст во прозорецот за уредување, ако притиснете еднаш на копчето Enter, текстот што дополнително ќе го напишете во кутијата за текст ќе премине во нов ред, но кога ќе ја зачувате страницата, двата реда ќе бидат споени. На пример:

```
реченица 1
реченица 2
```

ќе се прикаже како:

```
реченица 1 реченица 2
```

Единствениот начин на кој можете да преминете во нов ред е преку создавање нов раздел (т.е. двапати да притиснете на Enter). Така::

реченица 1
(празен ред)
реченица 2

ќе се прикаже како:

реченица 1

реченица 2

Но, ако сакате да преминете во нов ред без да создавате нов раздел, може да го користите записот `
`. На пример:

реченица 1 `
` реченица 2

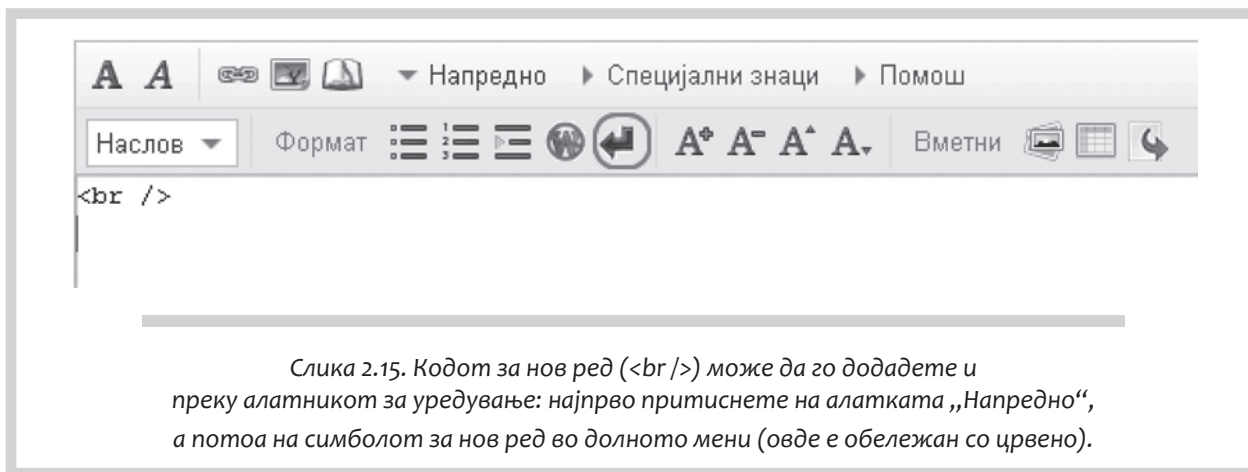
или:

реченица 1 `
`
реченица 2

води до:

реченица 1
реченица 2

Нов ред преку алатникот за уредување

Слика 2.15. Кодот за нов ред (`
`) може да го додадете и преку алатникот за уредување: најпрво притиснете на алатката „Напредно“, а потоа на симболот за нов ред во долното мени (овде е обележан со црвено).

Вовлекување на редовите надесно

Вики-текстот може да се вовлече надесно со додавање две точки (:) на почетокот на редот. Повеќе симболи за две точки, повеќе го поместуваат текстот. На пример:

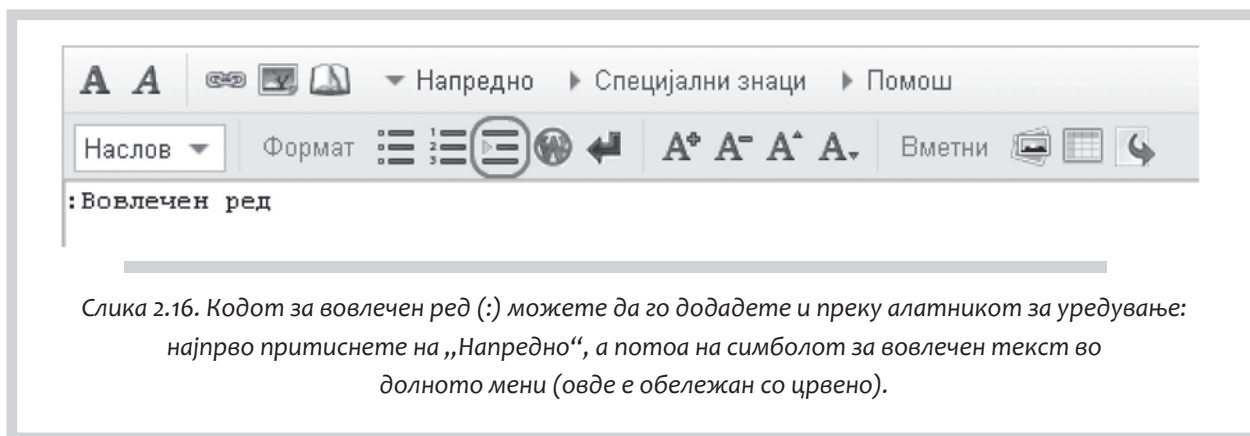
```
прва реченица
:втора реченица
::трета реченица
:::четврта реченица
петта реченица
```

ќе се прикаже како:

```
прва реченица
  втора реченица
    трета реченица
      четврта реченица
петта реченица
```

Ова најчесто се користи во страниците за разговор за давање одговори под нечие мислење.

Вовлекување на редот преку алатникот за уредување

Слика 2.16. Кодот за вовлечен ред (:) можете да го додадете и преку алатникот за уредување: најпрво притиснете на „Напредно“, а потоа на симболот за вовлечен текст во долното мени (овде е обележан со црвено).

Одделување блок од текст

Додавањето две точки го вовлекува текстот само од левата страна надесно. Доколку е потребно одреден текст да биде вовлечен и од двете страни (и од лево и десно), него го одделуваме со ознаките `<blockquote></blockquote>`, при што одвоениот текст е потребно да се запише меѓу двете ознаки. На пример:

Трпе Трпковски делото го опиша со следниве зборови:

```
<blockquote>„Јас досега не сум видел погрдо сликарско дело. Сметам дека уметноста во овој град е сериозно загрошена од недостиг на квалитет. Г-дин Стојковски не заслужува да има изложени дела во градската галерија.“</blockquote>
```

Трпковски оваа изјава ја даде на почетокот од септември.

ќе се прикаже како:

Трпе Трпковски делото го опиша со следниве зборови:

„Јас досега не сум видел погрдо сликарско дело. Сметам дека уметноста во овој град е сериозно загрошена од недостиг на квалитет. Г-дин Стојковски не заслужува да има изложени дела во градската галерија.“

Трпковски оваа изјава ја даде на почетокот од септември.

Овој начин на одвојување цели блокови текст често наоѓа примена во прикажување цитати.

Создавање списоци

Во еден текст многу често има потреба од набројување. Набројувањето се прави со помош на списоци.

Постојат три вида списоци: **списоци со редни броеви** (подредени списоци), **списоци со потточки** (неподредени списоци) и **списоци за дефиниции**. Во продолжение е објаснета разликата меѓу нив.

Списоци со редни броеви

1. Ова е пример
2. за подреден список
3. кој има редни броеви

Списоци со потточки

- Вака изгледа
- неподреден список
- т.е. список со потточки

Списоци со дефиниции

Поим 1

Списоците за дефиниции се вакви.

Поим 2

Тие се корисни за набројување поими со нивно објаснување.

Во табелата во продолжение е прикажана употребата на различни записи со кои се добива различно подредување.

Што се внесува	Што се добива
<p>'''Списоците со потточкы''' лесно се прават:</p> <ul style="list-style-type: none"> ** почнете го секој нов ред * со ѕвездичка ** повеќе ѕвездички ќе дадат *** подлабоко ниво 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Списоците со потточкы лесно се прават:</i> <ul style="list-style-type: none"> • почнете го секој нов ред • со ѕвездичка • повеќе ѕвездички ќе дадат • подлабоко ниво
<ul style="list-style-type: none"> *Нов ред *во еден список <p>го бележи крајот на списокот. Секако,</p> <ul style="list-style-type: none"> *можете да почнете *одново. 	<ul style="list-style-type: none"> • Нов ред • во еден список <p>го бележи крајот на списокот. Секако,</p> <ul style="list-style-type: none"> • можете да почнете • одново.
<p>#Списоците со редни броеви се добри</p> <p>##многу се организирани</p> <p>##лесни за следење</p>	<p>1.Списоците со редни броеви се добри</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. многу се организирани 2. лесни се за следење
<p>;Списоци за дефиниции</p> <p>;Поим : дефиниција</p> <p>;точка и записка, па поим</p> <p>:две точки, па дефиниција</p>	<p>Списоци за дефиниции</p> <p>Поим</p> <p>дефиниција</p> <p>точка и записка, па поим</p> <p>две точки, па записка</p>
<ul style="list-style-type: none"> *Можете да создавате и мешани списоци *# и да ги вгнездувате *#* на овој начин *#*; дефинициите *#*: и овде функционираат: *#*; јаболкото и *#*; бананата *#: се овошја *# ова е прилично *едноставно 	<ul style="list-style-type: none"> • Можете да создавате и мешани списоци <ol style="list-style-type: none"> 1. и да ги вгнездувате <ul style="list-style-type: none"> • на овој начин дефинициите и овде функционираат: јаболкото и бананата се овошја 2. ова е прилично • едноставно

Забележете дека ако сакате да вметнете текст во нов ред во средината на список со редни броеви, обичното преминување во нов ред ќе го прекине списокот.

За да додадете нешто во контекст на списокот, без тоа да биде со реден број (на пример, некаков коментар), пред она што ќе го додадете, внесете тараба (#) и две точки.

Потоа продолжете со списокот. На пример, ако го внесете кодот:

```
#набројуваме  
прекинуваме  
#сакаме да продолжиме  
#со првиот список
```

ќе се прикаже:

1. набројуваме
прекинуваме
1. сакаме да продолжиме
2. со првиот список

По прекилот, списокот во наредниот ред продолжува од почеток (1.). Ова не е пожелно и се избегнува со тараба и две точки:

```
#набројуваме  
#:прекинуваме со тараба и две точки  
#продолжуваме  
#со првиот список
```

со што се добива:

1. набројуваме
прекинуваме со тараба и две точки
2. продолжуваме
3. со првиот список

Ова можете да го правите и со списоците со потточки:

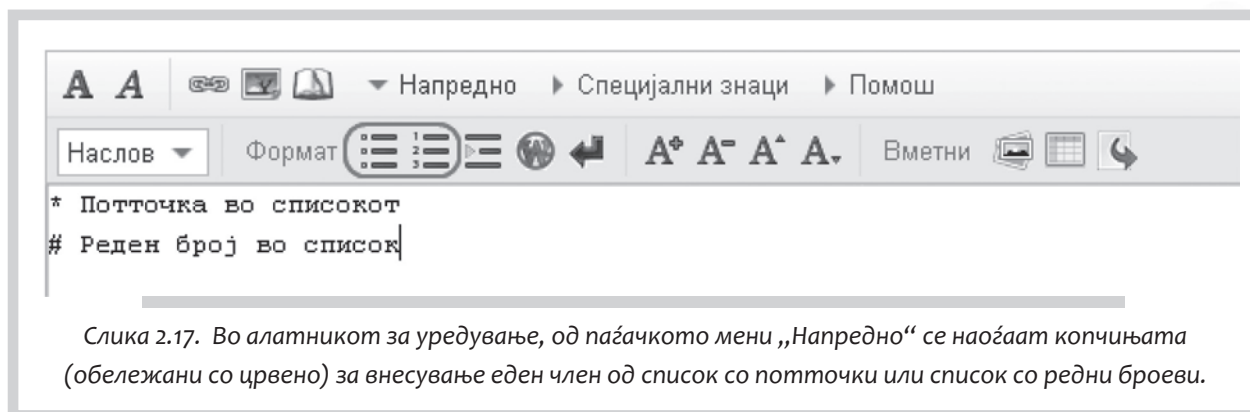
*прво ниво
**второ ниво
**:
коментираме нешто за второво ниво
*прво ниво
**второ ниво
***трето ниво
***: друг коментар

и се добива:

- прво ниво
 - второ ниво
коментираме нешто за второво ниво
- прво ниво
 - второ ниво
 - трето ниво
друг коментар

Заклучок е дека за да се направи прекин на одредено ниво, потребно е да се додадат онолку ѕвездички (или знаци за тараба кај списоците со редни броеви) колку што одговараат за тоа ниво.

Создавање списоци преку алатникот за уредување

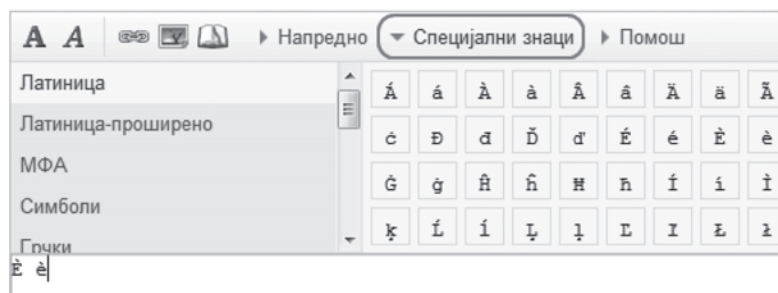

Слика 2.17. Во алатникот за уредување, од паѓачкото мени „Напредно“ се наоѓаат копчињата (обележани со црвено) за внесување еден член од список со потточка или список со редни броеви.

Внесување специјални знаци

Специјалните знаци, како на пример: © € → ℥ , можат да се вметнат во текстот на повеќе начини.

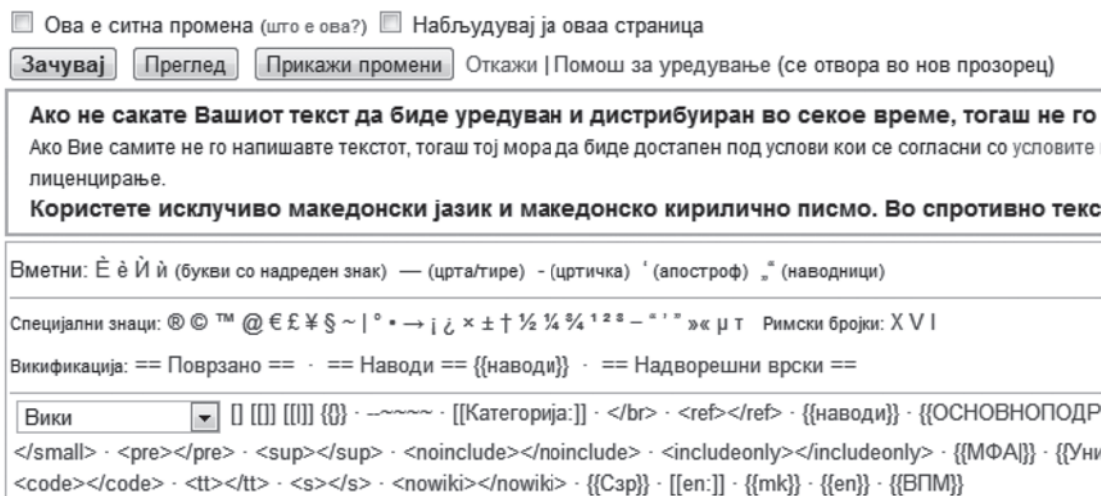
Најпрво, тие може да се вметнат преку алатникот за уредување (слика 2.18.).

Слика 2.18. Специјалните знаци можете да ги вметнете преку истоименото мени (обележано со црвено) од алатникот за уредување.

Тие се распоредени во повеќе категории (латиница, МФА, симболи, кирилица, грчки, арапски итн.). Со притискање на саканиот симбол, тој се појавува во кутијата за текст.

Освен преку алатникот, многу викија нудат начин за брзо вметнување специјални симболи на дното од прозорецот за уредување (Слика 2.19.).

Слика 2.19. На дното од прозорецот за уредување, под копчињата за зачувување/преглед, многу викија имаат специјални симболи. Со нивно избирање, се внесуваат во прозорецот за уредување.

Најпосле, специјалните симболи може да се вметнат и преку внесување одреден код соодветен за односниот симбол. Ова е прикажано во продолжение.

Букви со дијакритични знаци

Како изгледа	Што внесувате
À Á Â Ã Ä Å Æ Ç È É Ê Ë Ì Í Î Ñ Ò Ó Ô Õ Ö Ø Ù Ú Û Ü ß à á â ã ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ñ ò ó ô œ õ ö ø ù ú û ü ÿ	À Á Â Ã Ä Å Æ Ç È É Ê Ë Ì Í Î Ï Ñ Ò Ó Ô Õ Ö Ø Ù Ú Û Ü ß à á â ã ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ñ ò ó ô œ õ ö ø ù ú û ü ÿ

Интерпункција

Како изгледа	Што внесувате
¿ ¡ § ¶ † ‡ • – — < > « » ‘ ’ “ ”	¿ ¡ § ¶ † ‡ • – — ‹ › « » ‘ ’ “ ”

Комерцијални симболи

Како изгледа	Што внесувате
™ © ® ¢ € ¥ £ ¤	™ © ® ¢ € ¥ £ ¤

Грчки букви

Како изгледа	Што внесувате
α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ ς τ υ φ χ ψ ω Γ Δ Θ Λ Ξ Π Σ Φ Ψ Ω	α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ ς τ υ φ χ ψ ω Γ Δ Θ Λ Ξ Π Σ Φ Ψ Ω

Математички симболи

Како изгледа	Што внесувате
∫ ∑ ∏ √ − ± ∞ ≈ ≡ ≠ ≤ ≥ × • ÷ ∂ ' " ‰ ° ∅ ∩ ¬ → ↓ ↑ ← ↔	∫ ∑ ∏ √ − ± ∞ ≈ ∝ ≡ ≠ ≤ ≥ × · ÷ ∂ ′ ″ ∇ ‰ ° ∴ ℵ ø ∈ ∉ ∩ ∪ ⊂ ⊃ ⊆ ⊇ ¬ ∧ ∨ ∃ ∀ ⇒ ⇐ ⇓ ⇑ ⇔ → ↓ ↑ ← ↔

3

Врски

Ниеден вики-проект не би бил функционален доколку не постои ефикасен систем за поврзување на различните содржини во рамките на самото вики, но и поврзување со останатите интернет-содржини.

Медија вики-софтверот нуди едноставни решенија за поставување врски. Во овој дел ќе бидат разгледани **внатрешните врски** и **надворешните врски**, како два основни вида поврзување.

Внатрешни врски

Внатрешните врски се врски кои овозможуваат директен пристап до останатите страници на викито.

Описно, тоа се сините и црвените врски што се појавуваат во статиите.

Така, *сините врски* посочуваат кон **страници што постојат** на викито и со чиешто кликување се пристапува директно до содржината на таа страница, додека *црвените врски* посочуваат кон **страници што не постојат** и со нивно притискање се добива празен прозорец за уредување.

Како се создаваат внатрешни врски?

За создавање внатрешни врски, потребно е поимот, кој може да биде збор или повеќе зборови, да се загради со двојни средни загради ([[поим]]). На пример:

[[Македонија]] = Македонија

Со тоа, доколку притиснете на врска, ќе пристапите директно до страницата насловена „Македонија“. Сепак, при уредувањето на текстот секогаш не е можно да се искаже поимот како точен наслов на страница, што најчесто е оневозможено од граматичките правила во македонскиот јазик. Но, постои можност која овозможува создавање врска, која пренасочува кон точниот наслов на целната страница, иако таа е создадена со „обојување“ друг поим. Ова е овозможено со додавање исправена линија („|“) пред

поимот во заградите, така што лево од исправената линија се внесува точниот наслов кон кој врската треба да води. Така, на пример:

`[[Организација на Обединети Нации|ООН]] = ООН`

Овде, доколку притиснете на врската, ќе ја добиете страницата насловена „Организација на Обединети Нации“. Доколку поимот што треба да се загради и прикаже како врска е членуван, може да се постаи на начинот со додавање исправена линија, но поелегантно е членот да се остави надвор од заградите. На пример:

`[[река]]та = реката`

Така, со избирање на врската се отвора страницата насловена „река“. Доколку има потреба од прикажување на врските со **здебелени** или **закосени** букви, потребно е да се постави односната врска во соодветните симболи за апостроф, така што симболите да се наоѓаат надвор од средните загради:

`''[[Скопје]]'' = Скопје`

`'''[[Битола]]''' = Битола`

Алтернативно, здебелувањето или закосувањето на врските може да се направи со обележување на целата врска и избирање на соодветната алатка од лентата со алатки во прозорецот за уредување.

Надворешни врски

За разлика од внатрешните врски, кои обезбедуваат директен пристап до страници кои постојат на викито, надворешните врски насочуваат кон која било мрежна страница на интернет. Описно, надворешните врски ги претставуваат светлосините врски кои се појавуваат во страниците и со нивно притискање се пристапува кон соодветната мрежна страница надвор од викито.

Додавањето надворешни врски се врши во посебен дел насловен ==Надворешни врски==, кој се додава на крајот од страницата. Во него се прикажани врски кон мрежни страници, чиј опис најчесто е насловот на содржината на мрежната страница кон која води надворешната врска.

Како се создаваат надворешни врски?

Слично како и внатрешните врски, создавањето на надворешните врски е со употребата на загради, но не со двојни, туку со единечни ([врска]). На пример:

[www.example.com Пример] = [Пример](#)

Првиот дел во врска е адресата на мрежната страница, додека вториот дел, кој е потребно да биде одвоен со празно место од адресата, го претставува описот на врска, односно она што ќе се појави на страницата.

Додавањето надворешни врски е можно и без заградување на адресата или без додавање опис, што е погрешно:

www.example.com = www.example.com
[www.example.com] = [1]

Обете можности содржат очигледен недостаток во споредба со препорачаниот пример. Со цел да се овозможи подобар преглед на надворешната врска, се препорачува додавање и дополнителни податоци во врска со мрежната страница, како наслов на мрежното место, автор на содржината итн.

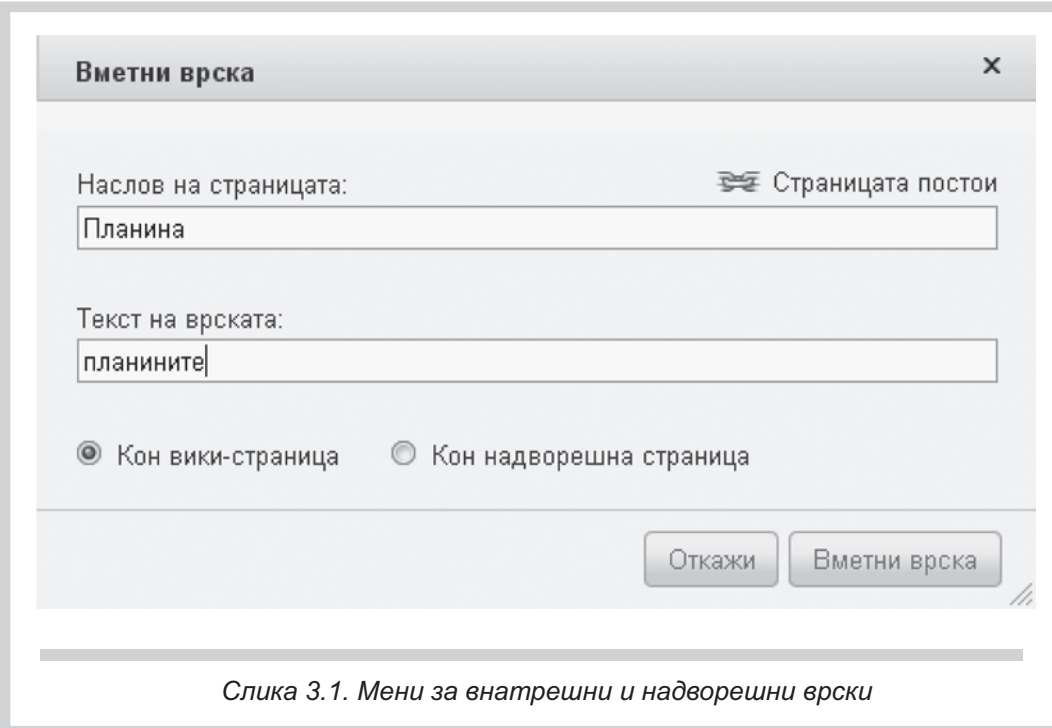
Овие дополнителни податоци, најчесто се додаваат веднаш по заградите на надворешната врска и се одделуваат со запирка (,). Така, на пример:

[www.example.com Пример], Example.com = [Пример](#), Example.com
[www.example.com Пример], Име и презиме на автор = [Пример](#), Име и презиме на автор
[www.example.com Пример], Година = [Пример](#), Година

Создавање врски со помош на алатникот

Начинот на создавање врски опишан погоре се однесува на директното внесување врски при вики-форматирањето. Секако, вики-софтверот овозможува создавање врски и преку алатникот, преку притискање на копчето -

Со притискање на ова копче, се отвора посебно мени (Слика 3.1.), на кое на автоматски начин може да се изберат горенаведените опции за создавање внатрешни и надворешни врски. Сепак, со текот на времето, искусните уредувачи побргу може да создадат врски преку самото вики-форматирање.

Вметни врска x

Наслов на страницата: Страницата постои

Текст на врската:

Кон вики-страница Кон надворешна страница

Слика 3.1. Мени за внатрешни и надворешни врски

4

Наводи и Белешки

Што се наводи и зошто се користат?

Бидејќи технички секој може да напише што било во едно вики, за некои викија е потребно информациите што ќе се најдат во статиите да бидат веродостојни, односно да не потекнуваат од сопствени истражувања, туку од сигурни извори. Затоа, се наметнува потребата од проверливост на содржината, односно наведување извори кои ја потврдуваат содржината што е внесена, што овозможува проверка колку е таа вистинита, но и повеќе податоци за темата.

Цитирањето извори се врши со помош на наводи. **Навод** претставува краток текст кој одделно посочува кон одреден извор на информации.

Пример 1

- Б. Видоевски: *Правопис на македонскиот литературен јазик*. Просветно дело, Скопје, 1998

Од горниот навод добивме информација за изворот, т.е. за насловот на делото и неговиот автор, издавачот, местото и годината на издавање.

Постапката на додавање наводи е објаснета во продолжение:

- Веднаш по текстот во кој сакате да додадете навод се додава записот `<ref></ref>`, при што е потребно наводот да се запише меѓу двата знака. Овој цитат ќе се појави како горен индекс до зборот што му претходи.
- Ако создавате нова вики-страница или, пак, за првпат додавате навод кон веќе постојечка страница, тогаш додадете го и следниот код **на крајот од страницата**:

```
==Наводи==
{{наводи}}
```

На пример, во прозорецот за уредување го внесуваме ова:

Во масакрот загинале 42 жени.<ref>Трпе Трпковски: ``Марсовскиот масакр``. Најдобри издавачи, Скопје, 2009, стр. 42.</ref>

(содржина во статијата)

== Наводи ==
{{наводи}}

што во текстот изгледа вака:

Во масакрот загинале 42 жени.^[1]

Наводи

- [^] Трпе Трпковски: *Марсовскиот масакр*. Најдобри издавачи, Скопје, 2009

Цитирање наводи

Полни наводи

Цитирањето извори преку додавање наводи наведени паралелно со текстот се прикажува во форма на **мали бројки кои можат да се кликнат** во внатрешноста на текстот, кои водат до набројана листа од полни цитати на крајот од текстот.

За одреден навод да се појави во фуснота, треба да биде опкружена со „**ref**“ ознаки. Овие ознаки можете да ги додадете со внесување `<ref>` на почетокот на наводот и со `</ref>` на крајот.

Алтернативно можете да забележите дека во алатникот (на дното од страницата за уредување) има листа на код кој автоматски може да се внесе, вклучувајќи ги ознаките `<ref></ref>` - ако го изберете цитирањето на изворот и ако кликнете на оваа ознака, таа автоматски ќе го затвори Вашиот цитат во `ref` ознаки.

Изборно, **можете да додадете име на наводот** преку атрибутот `name`: `<ref name="име">деталите за цитирањето</ref>`. По ова, истата фуснота можете да

ја употребите повеќепати само преку додавање `<ref name="име"/>`.

Полниот навод ќе се јави во додатокот на статијата, во секција со наслов „Наводи“ или „Референци“ или „Белешки“.

Ако овој додаток не постои, создадете го преку создавање на секцијата `==Наводи==` и во долниот ред ставете `<references/>`.

Примерот во продолжение покажува како ова би изгледало во кутијата за уредување:

```
Фотосинтезата е процес со кој се исхрануваат растенијата.<ref>С. Стојчевски: ''Ботаника''. Просветно дело, Скопје, 2005, стр.112</ref> За неа се потребни сончева светлина и хлорофил.<ref>А. Иванова, З. Томовски:''Физиологија на растенијата''. Топер, Скопје, 2001, стр.62</ref> Фотосинтезата се одвива само во зелените делови од растението.<ref>С. Стојчевски: ''Ботаника'', . Просветно дело, Скопје, 2005, стр.57</ref>
```

```
==Наводи==
{{наводи}}
```

Овде е прикажано како ќе изгледа текстот во страницата откако ќе ја зачувате страницата:

Фотосинтезата е процес со кој се исхрануваат растенијата.^[1] За неа се потребни сончева светлина и хлорофил.^[2] Фотосинтезата се одвива само во зелените делови од растението.^[3]

Наводи

- ¹ С. Стојчевски: Ботаника. Просветно дело, Скопје, 2005, стр.112
- ² А. Иванова, З. Томовски: Физиологија на растенијата. Топер, Скопје, 2001, стр.62
- ³ С. Стојчевски: Ботаника. Просветно дело, Скопје, 2005, стр.57

Скратени наводи

Многу текстови користат скратена верзија за цитатот во наводот, давајќи го само авторот, годината (или насловот) и бројот на страниците. Како и претходно, списокот со наводи автоматски се создава во дел насловен „Наводи“. Потоа, во друг дел насловен „Литература“ се додаваат сите податоци поврзани со скратеното дело.

Скратените наводи имаат повеќе предности, па така, на уредувачот му овозможуваат да цитира повеќе различни страници од истиот извор без да го копира целиот цитат; се избегнува долгиот текст во кодот на статијата од полните цитати; ги доведуваат полните цитати во еден кохерентен блок од код (наместо да се раштркани низ целиот текст), што овозможува да бидат подредени по азбучен ред, а полесно е и поправањето на полните цитати одеднаш (на пример, додавање ISBN број или друг детаљ); една фуснота може да содржи повеќе цитати, а со ова се избегнуваат долгите колони на фуснотни обележувачи.

Подолу е прикажано како изгледа прозорецот за уредување при додавањето „скратени наводи“ во еден текст:

```
Фотосинтезата е процес со кој се исхрануваат
растенијата.<ref>Стојчевски 2005, стр.112.</ref>
За неа се потребни сончева светлина и хлорофил.<ref>Иванова,
Томовски 2001, стр.62.</ref>
Фотосинтезата се одвива само во зелените делови од
растението.<ref>Стојчевски 2005, стр.57.</ref>
```

(содржина во статијата)

```
== Наводи ==
{{наводи}}
```

```
== Користена литература ==
```

```
*С. Стојчевски: ``Ботаника``. Просветно дело, Скопје, 2005.
```

```
*А. Иванова, З. Томовски:``Физиологија на растенијата``. Топер,
Скопје, 2001.
```

ШТО ВОДИ КОН:

Фотосинтезата е процес со кој се исхрануваат растенијата.^[1] За неа се потребни сончева светлина и хлорофил.^[2] Фотосинтезата се одвива само во зелените делови од растението.^[3]

Наводи

1. ^ Стојчевски 2005, стр.112.
2. ^ Иванова, Томовски 2001, стр.62
3. ^ Стојчевски 2005, стр.57.

Користена литература

- С. Стојчевски: Ботаника. Просветно дело, Скопје, 2005
- А. Иванова, З. Томовски: Физиологија на растенијата. Топер, Скопје, 2001

Скратените наводи кои користат наслови наместо датуми на издавање можат да изгледаат вака:

Наводи

1. ^ Стојчевски, Ботаника, стр.112.
2. ^ Иванова, Томовски, Физиологија на растенијата, стр.62
3. ^ Стојчевски, Ботаника, стр.57.

Општо наведување извори

Ако некој извор покрива значителен дел од материјалот во еден текст, понекогаш можеби е прифатливо да се додаде цитирањето на крајот.

Служи како општ навод, неповрзан со некој поспецифичен дел од текстот.

Ова е посоодветно за релативно неразвиени текстови или за оние текстови кои покриваат доста тесна тема.

На пример, во прозорецот за уредување внесуваме:

Фотосинтезата е процес со кој се исхрануваат растенијата. За неа се потребни сончева светлина и хлорофил. Фотосинтезата се одвива само во зелените делови од растението.

== Користена литература ==

*С. Стојчевски: ``Ботаника``. Просветно дело, Скопје, 2005.

*А. Иванова, З. Томовски: ``Физиологија на растенијата``. Топер, Скопје, 2001.

Со зачувување, промените го имаат следниот изглед:

Фотосинтезата е процес со кој се исхрануваат растенијата. За неа се потребни сончева светлина и хлорофил. Фотосинтезата се одвива само во зелените делови од растението.

(содржината во статијата)

Користена литература

- С. Стојчевски: Ботаника. Просветно дело, Скопје, 2005
- А. Иванова, З. Томовски: Физиологија на растенијата. Топер, Скопје, 2001

5

Слики и мултимедија

Освен текстуалните содржини, во страниците може да се додаваат и слики, како и видео и аудиозаписи. Начинот на нивното додавање е посложен отколку внесувањето текст, а дури и меѓусебно се разликува додавањето на сликите со начинот на додавање на другите мултимедијални содржини.

Содржините што се подигнати автоматски се поставуваат во именскиот простор „Податотека:“. Ова значи дека страниците во кои се наоѓаат мултимедијалните содржини почнуваат со истиот префикс. Така, за да се пристапи кон насловот на одделна мултимедијална содржина, потребно е во лентата за прелистување, најпрвин да се запише овој префикс, па веднаш по него насловот на податотеката под кој таа е подигната.

Додавање слика

Автоматското додавање слика е овозможено со избирање на алатката во алатникот за уредување, со што се додава текстот:

```
[[Податотека:Пример.jpg]]
```

Очигледно е дека записот претставува еден вид внатрешна врска, па оттаму и идејата во додавањето на сликите е уредување на таквата внатрешна врска. Сепак, поради тоа што станува збор за додавање слика и сите потребни нагудувања, постапката за пополнување е посложена, но целосно е објаснета во продолжение.

Автоматски внесениот запис во внатрешната врска „Податотека:Пример.jpg“ е наслов на сликата, каде што „Податотека:“ е префиксот за именскиот простор, додека „Пример.jpg“ е името под кое сликата е подигната. Со замена на вториот дел со вистинскиот наслов на сликата и зачувување на промените, сликата ќе биде додадена во статијата. Така, на пример:

```
[[Податотека:Bandera de Tetovo.svg]]
```

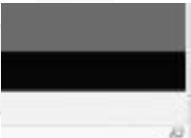
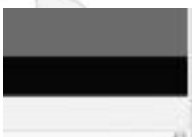
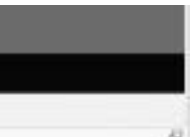
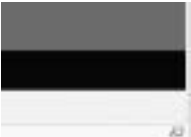

=

Со внесување на насловот „Bandera de Tetovo.jpg“ и зачувување на измените, ќе биде прикажана сликата која е подигната со ова име.

За останатите нагудувања на сликата, кои вклучуваат нејзино вградување, центрирање, зголемување или намалување и додавање опис, како и кај внатрешните врски се додава исправена линија („|“), веднаш по името на сликата.

Во продолжение се прикажани нагудувањата кои може да се вршат на додадените слики:

Како изгледа	Што се внесува
	[[Податотека:Bandera de Tetovo.svg мини]]
	[[Податотека:Bandera de Tetovo.svg мини лево]]
	[[Податотека:Bandera de Tetovo.svg мини десно]]
	[[Податотека:Bandera de Tetovo.svg мини центар]]
	[[Податотека:Bandera de Tetovo.svg мини десно 200п]]
	[[Податотека:Bandera de Tetovo.svg мини десно 200п Знаме на Тетово]]

Додавање други мултимедијални содржини

Слично како и додавањето слики, автоматското додавање на другите мултимедијални содржини се врши со избирање на алатката, со што се внесува записот:

```
[ [Податотека:Пример.jpg] ]
```

Како што беше споменато, подигнатите мултимедијални содржини се сместени во страници од посебен именски простор, односно го содржат префиксот „Податотека:“. Така, слично како и при додавањето слики, за додавање на другите мултимедијални содржини (аудио и видеозаписи), потребно е да се замени вториот дел во внатрешната врска, „Пример.jpg“, со името под кое содржината е подигната.

Во продолжение е можно да се вршат и останати нагодувања на содржината, врз основа на кои таа ќе биде прикажана во страницата по зачувувањето на уредувањето.

Подигнување мултимедијални содржини

Веќе беше споменато дека мултимедијалните содржини се додаваат на начин на којшто се додаваат и на внатрешните врски, но со таа разлика што доколку одредена содржина постои, таа се прикажува во изменет облик отколку прикажувањето на внатрешните врски обоени во сино. Сепак, доколку одредена мултимедијална содржина не постои, врска ќе биде обоена во црвено, идентично како и кај текстуалните внатрешни врски. Овде потребно е да се напомене дека мултимедијалните содржини кои не постојат на викито, всушност не се подигнати, па според тоа слободно може да се каже дека за да се создаде некоја ваква содржина, потребно е таа да се подигне.

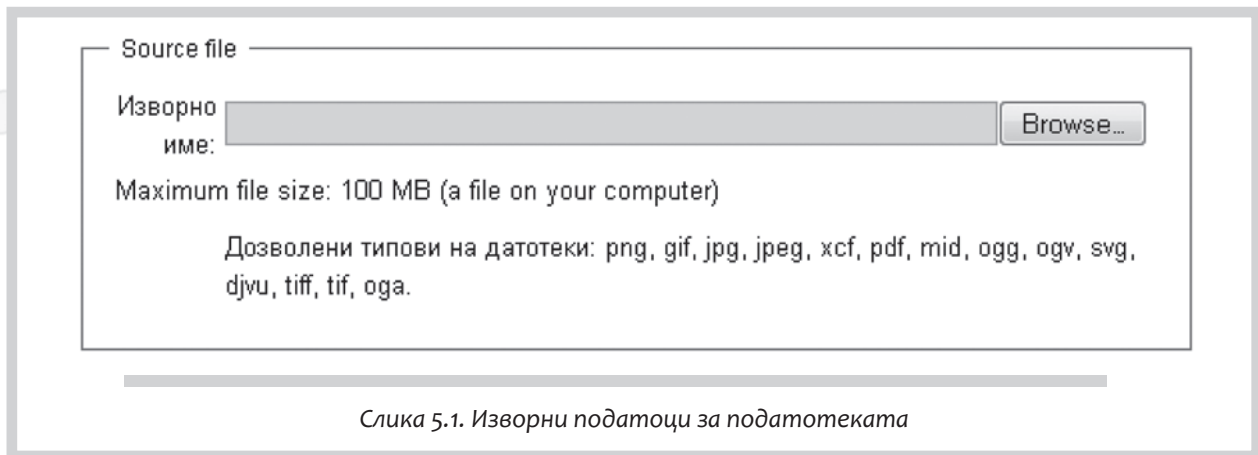
Подигнувањето на мултимедијалната содржина е сложена постапка, која бара пообемно познавање во врска со односните содржини, нивните авторски права и нивниот моментен формат. Изучувањето на авторските права е доста обемна област, па за нив само површно ќе стане збор во продолжение, додека постапката за подигнување ќе биде подетално објаснета.

Постапката на подигнување се спроведува на посебна страница на проектот, која се наоѓа во посебен именски простор, кој почнува со префиксот „Специјални:“. По него, треба да се внесе насловот на страницата на која може да се подигнат содржините. Со отворањето на страницата за подигнување, всушност се отвора посебен образец кој

треба да биде пополнет за податотеката да биде подигната. На почетокот од страницата обично се наоѓа упатство, кое укажува на тоа што треба да се прави во продолжение и кои содржини може да бидат подигнати. Во продолжение следува образецот, кој е поделен во три дела, а секој од нив ќе биде објаснет во продолжение.

Првиот дел (Слика 5.1) се однесува на изворните податоци за податотеката. Со избирање на полето „Choose File“ се отвора прозорец за избирање на посакуваната податотека. Овде потребно е да се наведе соодветен наслов на податотеката, кој ќе ја опишува содржината, како и евентуалното прилагодување на форматот со оние кои се дозволени.

Содржините што може да се подигнат не може да бидат во кој било формат, туку во еден од наведените во овој дел, па затоа прилагодувањето е од исклучителна важност. Исто така, максималната големина на податотеката не треба да надминува 100 МБ.

Слика 5.1. Изворни податоци за податотеката

Во вториот дел (Слика 5.2.) е потребно да се пополни образецот за подигнување, во кој е потребно да се наведе опис на податотеката, датум на создавање (најчесто година) и автор. Откако ќе се пополни образецот, во последниот ред од овој дел, задолжително мора да се избере соодветна лиценца под која ќе биде лиценцирана содржината на проектот.

Потребно е да се напомене дека може да се подигнуваат само слободни содржини, додека неслободните, со чиешто подигнување би се прекршило авторското право, е недозволено да се подигнуваат. Но, постои можност за наведување на намерата за која неслободното дело ќе служи на проектот, па да биде подигнато за фер употреба.

6

Табели

Вики-табелата претставува распоред на колони и редови за сместување и организирање податоци. Со употребата на табелите се овозможува поголем преглед на претставените податоци, а нивната употреба се препорачува во создавањето списоци. Постојат различни видови табели и различни начини на кои тие може да се прилагодат.

Додавање табела

За автоматско внесување табела, потребно е да се избере алатката во алатникот за уредување, со што во прозорецот за уредување се додава текст со следнава содржина:

```
{| class="wikitable"  
|-  
! наслов 1  
! наслов 2  
! наслов 3  
|-  
| ред 1, клетка 1  
| ред 1, клетка 2  
| ред 1, клетка 3  
|-  
| ред 2, клетка 1  
| ред 2, клетка 2  
| ред 2, клетка 3  
|}
```

По зачувување на содржината во статијата се добива вистинска табела, каде што наведените податоци ги означуваат соодветните елементи.

Наслов 1	Наслов 2	Наслов 3
ред 1, клетка 1	ред 1, клетка 2	ред 1, клетка 3
ред 2, клетка 1	ред 2, клетка 2	ред 2, клетка 3
ред 3, клетка 1	ред 3, клетка 2	ред 3, клетка 3

За пополнување на табелата со податоци, потребно е наместо горенаведените записи, во прозорецот за уредување да се запишат соодветни податоци.

ОСНОВНИ СИМБОЛИ

За да може полесно да се разбере начинот на уредувањето на табелите, најпрво е потребно да се разбере значењето на симболите со кои е запишана табелата. Во табелата, во продолжение е дадено кратко објаснување до секој од овие симболи.

Симбол	Опис	Белешка
{	почеток на табела	се внесува на почетокот од првиот ред
}	крај на табела	се внесува во последниот ред
-	нов ред	се внесува во посебен ред
!	клетка со наслов	се внесува на почетокот од редот
	клетка	се внесува на почетокот од редот
class="wikitable"	ознака за табела	се внесува во првиот ред
style="font-size: %"	ознака за големина на табелата	се внесува во првиот ред и се изразува со учеството на големината на табелата на целата страница

Како едноставен пример за употребата на симболите од кои е сочинета табелата е прикажан оној погоре, со таа разлика што во него нема ознака за големина на табелата, која треба да се најде во првиот ред, веднаш по основната ознака за табела.

7 Категории

Што претставуваат категориите?

Еден од клучните елементи за одржување на содржините на Википедија се категориите. Тие претставуваат списоци на статии (или други страници) и категории создадени врз основа на заеднички атрибут. Освен страници, може да бидат категоризирани и категории, односно една категорија да содржи повеќе други категории, наречени „поткатегории“. Главно, најголем број од категориите имаат својство на поткатегории, што им овозможува организација која има структура на дрво, што, пак, го олеснува пристапот низ категориите.

Категорија 1	Категорија 1 е главна категорија.
Категорија 2	Категорија 2 е категоризирана во Категорија 1.
Категорија 3	Категорија 3 е категоризирана во Категорија 2.
Категорија 4	Категорија 4 е категоризирана во Категорија 3.

Друго важно својство на категориите е што слично како и мултимедијалните содржини, тие се дел од посебен именски простор, па така за да се пристапи кон некоја категорија потребно е прелистувањето да се изврши со запишување „Категорија:“ пред насловот на категоријата. Така, за да се отвори категоријата насловена „Велес“, во лентата за прелистување е потребно да се запише „Категорија:Велес“, но не само „Велес“, што води до статијата со тој наслов.

Додавање категории

Автоматското внесување категорија е овозможено со избирање на алатката `[[Категорија:]]` сместен во алатникот за Викификација на текстот. Со избирање на оваа алатка, во статијата се внесува запис со истоимената содржина:

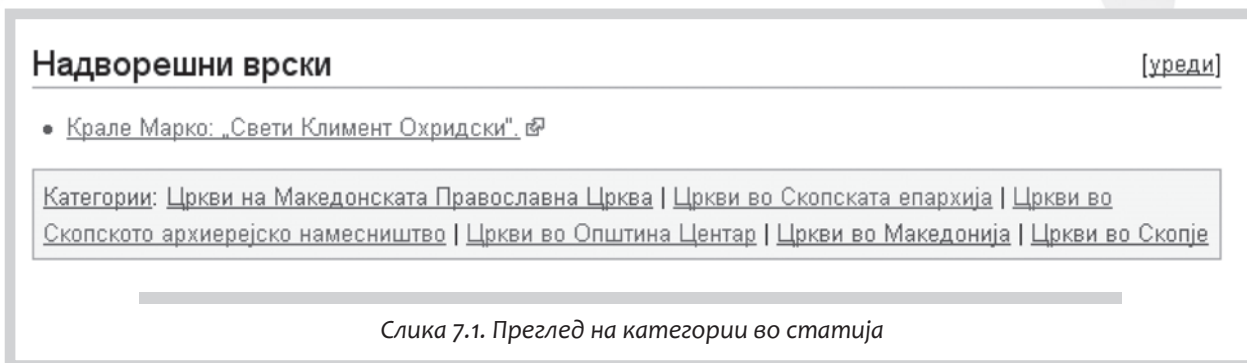
```
[[Категорија:]]
```

Слично како и кај податотеките, идејата во додавањето категории е во додавањето

внатрешни врски, така што содржината на внатрешната врска всушност е целиот наслов на категоријата, како што таа е сместена во посебниот именски простор, односно како што беше погоре објаснето, начинот на кој може да се пристапи кон неа преку запишување на лентата за прелистување. На пример:

[[Категорија:Велес]]

Очигледно е дека името на категоријата е внесено во внатрешната врска заедно со префиксот „Категорија:“ или при автоматско додавање на категоријата е додадено по префиксот. При зачувување на измените со кои се додаваат категориите, тие се прикажуваат на крајот од страницата како внатрешни врски, каде што на почетокот е запишан насловот на именскиот простор во кој се сместени, додека во продолжение се запишани насловите на категориите во кои е категоризирана страницата, одвоени со исправена линија („|“). Доколку категоријата постои, слично како и кај внатрешните врски е обоена во сино, а доколку не постои во црвено (Слика 7.1.).

Слика 7.1. Преглед на категории во статија

Создавање категорија

Доколку некоја категорија не постои (обоена е во црвено), се јавува потребата од нејзино создавање. Слично како и кај страниците, уредувањето во образецот е можно со притискање на црвената врска или со внесување на насловот во лентата за прелистување. Откако ќе се отвори прозорецот за уредување, во него се внесуваат само категории, односно категоријата се категоризира.

Важно е да се напомене дека при уредувањето на категоријата не се додаваат насловите на страниците, кои треба да бидат категоризирани во односната категорија, од проста причина што со самото додавање на категоријата во страницата, коешто беше покажано претходно, страниците се категоризирани.

Бидејќи категоријата претставува страница која е сместена во посебен именски простор, распоредот на содржината во неа се разликува, како од оној во статиите, така и од оној во податотеките.

Наједноставно, страницата на категоријата се состои од два дела (Слика 7.2.). Во првиот се прикажани сите поткатегории (обоениот дел во зелена рамка) подредени по азбучен ред, додека во вториот сите страници категоризирани во односната категорија (обоениот дел во сина рамка), исто така подредени по азбучен ред.

Интересно е да се напомене дека содржината на овие два дела не се внесува при уредувањето на категоријата, туку произлегува од извршената категоризација на поткатегориите и на страниците.

Категорија:Велес

[Непрегледани страници](#) | [Промени во исчекување](#)

Поткатегории

Оваа категорија ги содржи следниве 13 поткатегории од вкупно 13.

В	К	С
<ul style="list-style-type: none">[✖] Велешани (0)	<ul style="list-style-type: none">[✖] Култура на Велес (0)	<ul style="list-style-type: none">[+] Спорт во Велес (2)
Г	О	Т
<ul style="list-style-type: none">[✖] Географија на Велес (0)	<ul style="list-style-type: none">[+] Образование во Велес (1)	<ul style="list-style-type: none">[+] Туризам во Велес (1)
З	П	У
<ul style="list-style-type: none">[+] Згради и градби во Велес (3)[✖] Велешки знаменитости (0)	<ul style="list-style-type: none">[✖] Починати во Велес (0)	<ul style="list-style-type: none">[✖] Училишта во Велес (0)
И	Р	
<ul style="list-style-type: none">[✖] Историја на Велес (0)	<ul style="list-style-type: none">[+] Религија во Велес (1)[✖] Родени во Велес (0)	

Статии во категоријата „Велес“

Оваа категорија ја содржи само следната страница.

В

- [Велес](#)

Категории: [Градови во Македонија](#) | [Општина Велес](#)

Слика 7.2. Страница на категорија

Во црвено е обоен третиот дел од страницата на категоријата, а исто како и кај страниците, тоа се категориите во кои е категоризирана страницата, во овој случај категоријата. Тоа е и единствениот дел од страницата, кој се внесува при уредувањето на категоријата.

Подредување на содржината

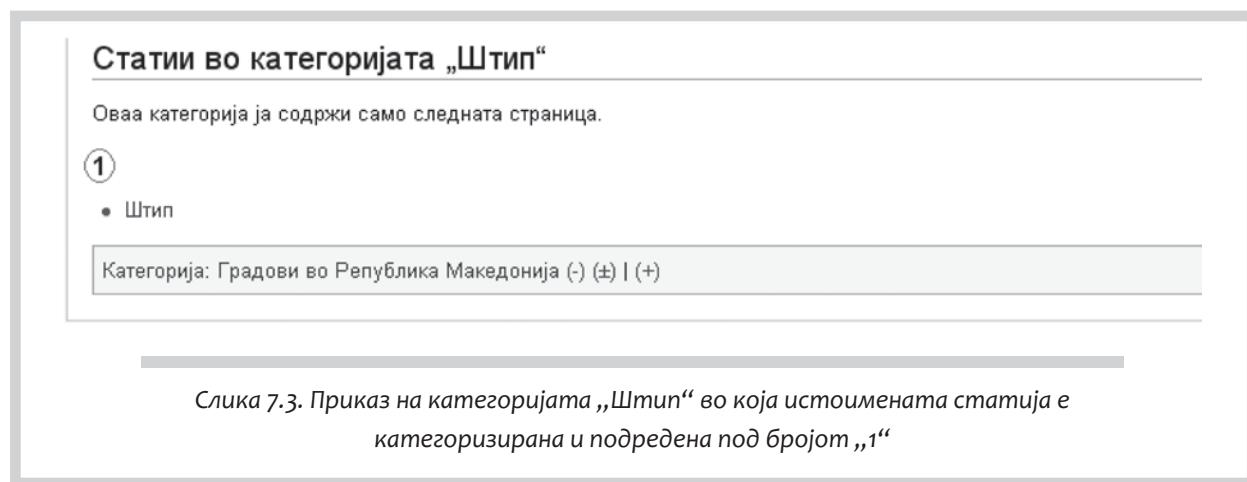
Веќе беше споменато, дека во страницата на категоријата, поткатегиите и категоризираните страници се подредени по азбучен ред.

Сепак, можно е и отстапување од ова правило, односно некои страници и поткатегории може да бидат подредени различно од првата буква од нивниот наслов.

Бидејќи, категориите претставуваат внатрешни врски, ова се постигнува со додавање исправена линија, но по насловот на категоријата и внесување на т.н. запис за подредување по исправената линија. На пример:

```
[ [Категорија:Штип|1000] ]
```

Со додавање на категоријата со овој запис, иако статијата носи наслов „Штип“, таа нема да биде категоризирана под буквата „Ш“, туку под бројот „1“ (Слика 7.3.)

Слика 7.3. Приказ на категоријата „Штип“ во која истоимената статија е категоризирана и подредена под бројот „1“

Напредна употреба

Скриена категорија

Откако беше објаснета улогата на категориите и нивното додавање, се поставува прашањето дали може да се додаде категорија, а таа да не биде прикажана во страницата по зачувувањето. Одговорот е позитивен поради постоењето на т.н. „скриени категории“, кои претставуваат додадени, а не прикажани категории. Наједноставно, категоријата може да се направи скриено, со нејзино обележување во образецот за уредување и избирање на алатката `<noinclude></noinclude>` од алатникот, со што се добива:

```
<noinclude>[[Категорија:Име на категорија]]</noinclude>
```

По зачувувањето на содржината, „скриената категорија“ нема да биде прикажана меѓу другите категории.

Категорија како внатрешна врска

Понекогаш, на страниците за разговор се јавува потребата од посочување одредени категории во текст како внатрешни врски. За таа цел, потребно е да се изврши декатегоризација, односно отстранување на категоризирањето, што е можно со додавање две точки („:“) во внатрешната врска на категоријата, пред останатиот запис. На пример:

```
[[[:Категорија:Име на категорија]] = [[Категорија:Име на категорија]]
```

Овде, декатегоризираната категорија нема да биде прикажана во долниот дел од страницата, со останатите категории, туку како обична внатрешна врска.

Дрво на категории

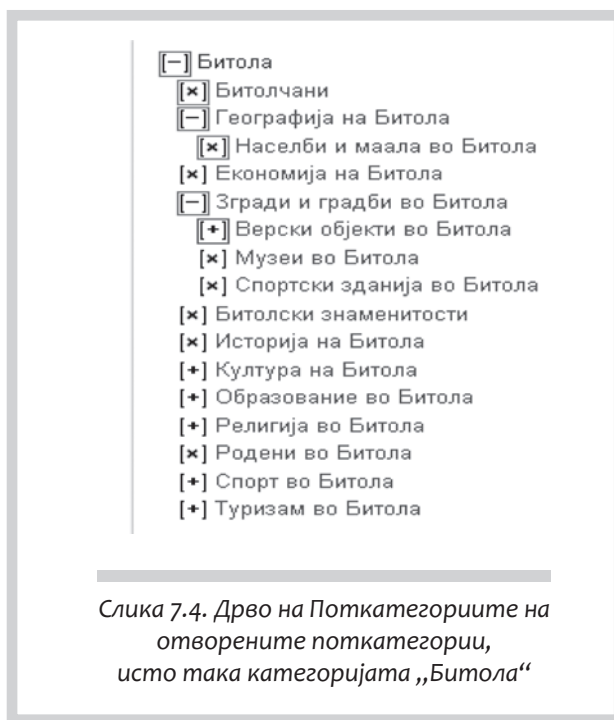
Како што беше споменато, категоријата може да содржи повеќе поткатегории или да биде поткатегија на друга категорија, односно организацијата на категориите е со постоење структура на дрво. Ваквата структура е наречена „дрво на категориите“ и се создава со внесување на записот:

```
<categorytree>Име на категорија</categorytree>,
```

каде што наместо „Име на категорија“, потребно е да се запише посакуваната категорија, која ќе претставува почеток на дрвото. Така на пример, доколку дрвото е насловено „Битола“, тогаш наслов на дрвото е истоимената категорија, а со зачувување ќе бидат прикажани сите поткатегории на оваа категорија (Слика 7.4.).

Поткатегиите може да содржат само страници категоризирани во нив, но и свои поткатегории, па така се разликуваат два вида поткатегории, прикажани во дрвото. Оние што немаат поткатегории се обележани со знакот „x“ пред нивниот наслов (обоено во црвено), додека оние што имаат поткатегории се обележани со знакот „+“ (обоено во сино), со чиешто избирање се отвора поткатегијата.

Отворената категорија и отворените поткатегории се обележани со знакот „-“ пред насловот (обоено во зелено).

Слика 7.4. Дрво на Поткатегиите на отворените поткатегории, исто така категоријата „Битола“

Поткатегиите на отворените поткатегории, исто така може да бидат со и без категории и се обележани со истоимените знаци („x“ или „+“) и постапката продолжува понатаму, сè додека не се исцрпат сите поткатегории.

8

Страница за разговор

Уште на почетокот беше споменато дека страницата за разговор го претставува вториот вид страница според намената.

Станува збор за посебна страница, која се отвора со притискање на јазичето „Разговор“. Потребно е да се напомене и дека особинските јазичиња на оваа страница се разликуваат од статијата, што е нормално, бидејќи станува збор за посебна страница.

Така, со притискање на јазичето „Уреди“ се отвора прозорец за уредување на оваа страница, додека во историјата се бележат промените направени на неа.

Намената на страницата за разговор, како што гласи и самото име, е да се развие разговор околу содржината во статијата, односно како таа треба да изгледа и кои промени треба да се направат. Бидејќи содржината во статијата може да биде оспорена, страницата за разговор претставува место на коешто таа може и формално да се оспори.

Страницата, исто така, служи и за додавање предлози за измени во содржината, можна промена на насловот на статијата, приложување дополнителна литература со која се зацврстува веродостојноста на содржината, но понекогаш и место за решавање некои спорови со спротивставени гледишта за некој дел од статијата.

Сепак, не треба да се сфати дека страницата за разговор е место каде што треба да се наведе секоја измена во страницата, туку напротив претставува простор за дискусија околу некои спорни точки за кои главно се јавуваат повеќе мислења.

Од суштинско значење е и дека страницата не претставува ниту блог, ниту форум, па така внесувањето безначајни коментари кои не се однесуваат директно на содржината на статијата, се недозволени.

При започнувањето разговор, потребно е да се внесе ==нов наслов==.

По додавањето на Вашите коментари, задолжително потпишете ги со избирање и додавање на алатката, веднаш по коментарот.

Во продолжение е прикажан едноставен пример на начинот на кој би можела да се развие дискусија на страницата за разговор.

Пример 1

== Несоодветна содржина ==

Сметам дека содржината во статијата е несоодветна и мора да се промени.--

Корисник1

Направив неколку измени со кои мислам дека е подобрена. -- Корисник2

Благодарам. Сега мислам дека повеќе работи се опфатени. -- Корисник1

9

Администрација

За да се овозможи нормално функционирање на вики-проектите и остварување на нивните цели, потребно е одредено ниво на човечка и економско-правна администрација. Секако дека за воопшто да постои вики-проект, него треба да го основа одредено лице или организација (невладина организација, фондација, компанија итн.), кое ќе го откупи доменот, ќе ги обезбеди неопходните претпоставки за функционирање на вики-софтверот, т.е. почетни побарувања на софтверот, обезбедување соодветен серверски простор и регулирање на сопственичките и правните аспекти на вики-проектот (на пример, сопственоста над податоците и содржините од вики-проектот).

Освен кога вики-проектите се користат за интерни потреби, **основачот** (или основачите) не би започнувал вики-проект доколку не смета дека на него ќе работат повеќе **уредувачи**, кои ќе создадат повеќе содржини за поголем број **читатели**. Регистрираните уредувачи, кои придонесуваат уредувајќи со сопствено корисничко име, се нарекуваат **корисници**. На проектот постојат и група уредувачи, кои се регистрирани со корисничко име, наречени **ботови**, чии придонеси главно се состојат од автоматско додавање содржини, кои најчесто по обем се значително помали од оние на обичните корисници.

Уредувачите што ги создаваат содржините на проектот се во постојана меѓусебна комуникација, од што и произлегува потребата за регулирање на нивните меѓусебни односи. Со тоа, се создадени правилата на однесување на уредувачите, односно правила кои се однесуваат на функционирањето на целиот проект.

Почитувањето на правилата е задолжително, но можни се и исклучоци, доколку така одлучи најголемиот дел од **заедницата**. Неа, всушност, ја сочинуваат сите корисници кои учествуваат во дискусијата на одредена тема. Така, заедницата одлучува за воведување

нови правила, менување некои клучни елементи во содржината на страниците, бришење одредени страници или унапредување одредени корисници. Поради појавата на зачестена интервенција од страна на целата заедница, таа обично избира одредена група искусни корисници, чија задача е одржување на начинот на кој функционира и проектот и односите меѓу уредувачите, наречени **администратори**.

Администраторите, всушност, претставуваат унапредени корисници, кои за разлика од обичните, имаат некои додатни технички можности кои вклучуваат бришење страници, блокирање други корисници, а служат и како корисници кои посредуваат во појава на спорови меѓу некои корисници. Тие се избрани од страна на заедницата, по пат на дискусија и гласање и новостекнатиот статус го задржуваат неограничено. Освен администраторите, постои уште една група на унапредени корисници, наречени **бирократи**, чии технички можности се уште поголеми, а вклучуваат унапредување на обични корисници во администратори, промена на корисничките имиња и одобрување бот-статус. Слично, како и администраторите, и бирократите се избрани од страна на заедницата, на ист начин и статусот го задржуваат неограничено.

Администратори

Како што веќе беше споменато, администраторите претставуваат посебна група корисници, кои имаат додатни технички можности, со цел да овозможат правилно функционирање на проектот во склад со усвоените правила. За тоа кој може да биде администратор одлучува целата заедницата, која, исто така, го уредува и водичот за своите администратори и начинот на кој тие може да бидат избрани.

Како се станува администратор?

Постапката за стекнување администраторски права и статус може да се разликува, во зависност од тоа како таа е усвоена од страна на заедницата. Сепак, постои одредена рамка, која при нејзиното создавање е потребно да се запазува, заедничка е за најголемиот број проекти и е поделена во две фази: поставување барања кои треба да бидат задоволени и поднесување кандидатура.

Првата фаза вклучува утврдување одредени барања, кои корисникот мора да ги задоволува за да стане администратор. Овие барања се еднакви за сите потенцијални кандидати и всушност претставуваат правила усвоени од страна на заедницата. Така, на пример, заедницата може да ги има утврдено следниве барања, кои треба да бидат задоволени за да се стане администратор:

-
- кандидатот да го има создадено своето корисничко име пред одредено време;
 - да е активен во последните неколку месеци;
 - да има одреден број корисни уредувања;
 - да се има запознаено со најголем дел од правилата кои важат на викието.

Главно, овие барања се лесно проверливи и мерливи (првите две барања во примерот), но тие може да вклучуваат и барања од друг карактер, за чиешто исполнување е потребна дискусија во која своето мислење ќе го дадат поголем број корисници (третото и четвртото барање во примерот).

Потенцијалните кандидати кои ги исполнуваат утврдените барања може да преминат во втората фаза, односно да поднесат кандидатура за администратор.

По поднесувањето на кандидатурата, најпрвин се проверува дали кандидатот ги исполнил утврдените критериуми, при што предвид се земаат само оние кои се лесно проверливи, додека за подискутабилните се дискутира во страницата на самата кандидатура, која содржи лични прашања за кандидатот, простор за дискусија и простор за гласање.

Најчесто, заедницата утврдува неколку прашања на кои треба да одговори секој кандидат, како на пример:

- Со кои досегашни придонеси на проектот сте најзадоволни?
- Со кои администраторски алатки најмногу би се служеле и зошто?
- Дали досега сте биле во некој спор со други корисници и како сте го решиле, а ако не, како би го решиле?

Во просторот за дискусија, обично корисниците му поставуваат прашања на кандидатот и даваат свое мислење за него. За успешноста на кандидатурата одлучува третиот дел и просторот за гласање, каде што секој кандидат може да гласа со **За**, **Против** или **Воздржан**.

Се препорачува секој глас да биде поткрепен со заклучно мислење на корисникот врз основа на развиената дискусија, но не да причинува создавање нова дискусија во овој дел. За времетраењето на кандидатурата одлучува заедницата, како и за потребното мнозинство од гласањето кое кандидатурата треба да го исполни за да биде успешна.

Во спротивно, кандидатурата се прогласува за неуспешна, а кандидатот се известува со утешна порака за причината и се охрабрува да размисли за повторно номинирање.

Кандидатурата може да биде прогласена за неуспешна и порано, доколку кандидатот не ги исполнува поставените барања или се утврди некоја друга причина (на пр. прекршување на некое правило за време на кандидатурата, несоодветен однос кон заедницата за време на кандидатурата и сл.).

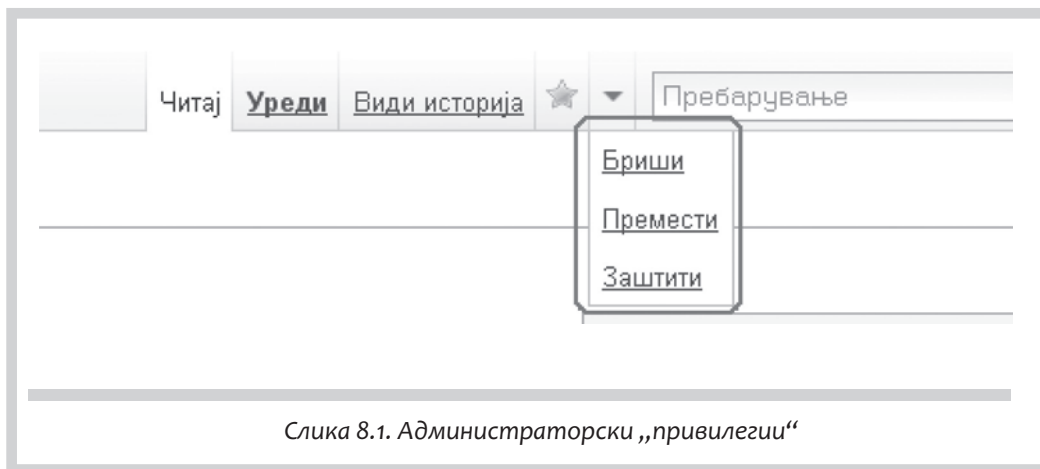
Откако, кандидатурата за стекнување со администраторски права ќе биде прогласена за успешна, кандидатот ќе биде унапреден, со што ќе се стекне со новиот статус и новите алатки за најкраток можен рок по завршувањето на кандидатурата.

Се препорачува унапредувањето на корисникот во администратор да биде проследена со соодветна препорака.

Администраторски функции

Администраторските функции или администраторските права се додатни можности, со кои располагаат администраторите, а не располага некој друг обичен корисник. Главно станува збор за одредени алатки (технички можности) со кои може да се служи администраторот, но и некои посебни овластувања, кои може да ги врши и секој друг корисник, но се препорачливи за администраторите.

Така, администраторските функции вклучуваат: бришење страници, заклучување страници од уредување, уредување некои технички страници, блокирање корисници и посредување во меѓукориснички односи. (на слика 8.1. се прикажани додатните функции со кои располагаат администраторите).

Слика 8.1. Администраторски „привилегии“

Бришењето страници е администраторска функција која се препорачува во случаи кога постои јасно прекршување на принципот на слободна содржина (содржината во страницата не е слободна) или внесување несоодветна содржина во страниците (вандализам, содржина која не е напишана на кирилица или на македонски јазик или содржина која не соодветствува со насловот на страницата).

При бришењето страница, потребно е администраторот да ја наведе и причината поради која го прави тоа (Слика 8.2.).

Избриши „Александар Станковски“

Од Википедија, слободната енциклопедија
← [Александар Станковски](#)

Предупредување: Страницата којашто сакате да ја избришете има историја со ок 56 ревизии: [Историја на страница](#)

На пат сте трајно да избришете страница заедно со нејзината историја. Потврдете дека им намера да го направите ова, дека ги разбирате последиците од тоа, дека го правите ова е согласност со [политиката](#).

Бриши

Причина:

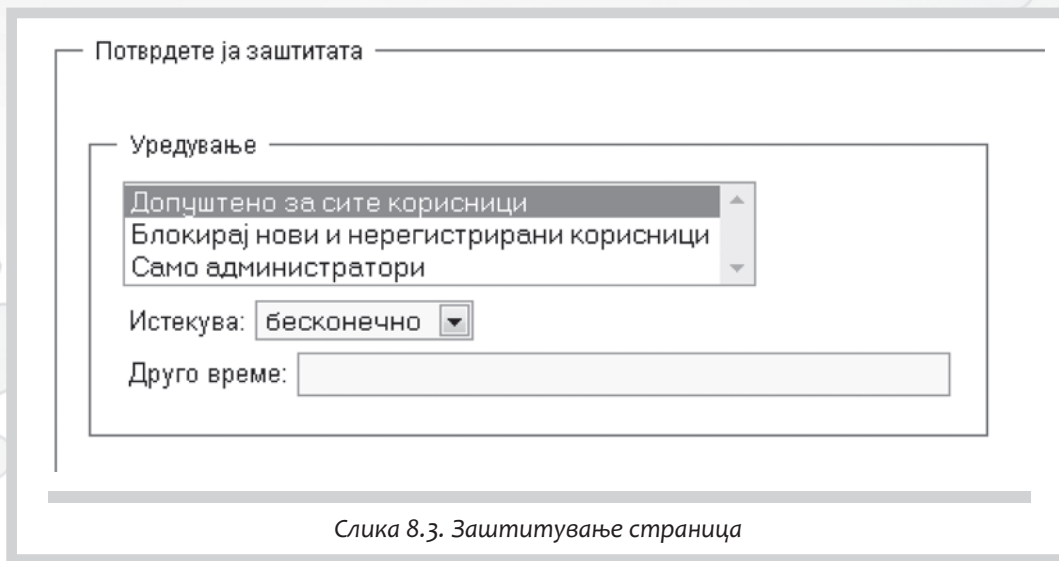
Друга/дополнителна причина:

Набљудувај ја оваа страница

Слика 8.2. Бришење страница

Потребата за заклучување или заштитување на страниците се јавува кога постои уредувачка војна проследена со спор околу содржината на одделна страница или со постојани уредувања кои ја влошуваат содржината во страницата.

Заклучувањето се врши со пополнување соодветен образец, при што е потребно да се наведе причината за заклучување, видот на заклучувањето и временскиот период за кој страницата ќе биде заклучена (Слика 8.3.).

Слика 8.3. Заштитување страница

Уредувањето на техничките страници овозможува извршување одредени прилагодувања кои го олеснуваат функционирањето на целиот проект. Станува збор за страници кои се наоѓаат во посебен именски простор, со префикс „МедијаВики“ и меѓу другото ги вклучуваат страниците поврзани со образецот и алатникот за уредување.

Се препорачува овие страници да се менуваат многу ретко, а пожелно е да постои и согласност од страна на заедницата за тоа. Во овој именски простор спаѓа и страницата за известување, со чиешто пополнување се известува целата заедница за некој тековен настан од исклучително значење.

Функцијата (Слика 8.4.) со која администраторот може да блокира некој друг корисник е најнеблагодарната администраторска функција и се препорачува да се употребува во исклучителни случаи.

Администраторот може да блокира уредник чиешто придонеси се евидентираат со IP адреса, притоа блокирајќи ја целата IP адреса или да блокира регистриран корисник, притоа блокирајќи го корисничкото.

Потребата од блокирање најчесто се јавува поради прекршување некое правило, вандализирање на страниците со внесување несоодветна содржина, па дури и во случај доколку корисничкото име е очигледно несоодветно.

Секогаш е добро, администраторот најпрвин да го предупреди корисникот кој со своите придонеси извршил прекршок и да го охрабри да продолжи со квалитетни уредувања.

Добро е оваа постапка да се повтори повеќепати, а доколку дојде до постојано прекршување, дури тогаш корисникот да биде блокиран.

Слично како и при бришењето страници, и при блокирањето е потребно да се наведе причината за него, како и временскиот период за кој корисникот е блокиран.

Најдобро е првото блокирање да биде за многу краток период (неколку часа до неколку дена), па веќе со следните периодот да се продолжува додека корисникот не биде блокиран неограничено.

Блокирај корисник

Користете го долниот образец за да го забраните пристапот за пишување од одредена IP-адреса или корисничко име. Ова единствено треба да се прави за да се спречи вандализам, во согласност со [правилата на Википедија](#). Изберете конкретна причина подолу (пример: цитирање на конкретни страници што биле вандализирани).

Блокирај корисник

IP-адреса
или
корисничко име:

Истек на рокот:

Друг рок:

Причина:

Друга, дополнителна причина:

Блокирај само анонимни корисници
 Оневозможни создавање кориснички сметки
 Оневозможни го корисникот да праќа е-пошта
 Набљудувај ги корисниците кои даоѓаат од оваа IP-адреса и нивни

Слика 8.4. Заштитивање страница

Посредувањето во меѓукорисничките односи е функција за чиешто извршување не се потребни посебни администраторски алатки, па така неа може да ја извршуваат и корисници кои не се администратори.

Сепак, поради стекнатиот углед и пошироките познавања на администраторите, се препорачува оваа група корисници да ја извршуваат.

Овде е потребно да се напомене и дека извршувањето на оваа функција не значи мешање во комуникацијата меѓу другите корисници, туку учество во дискусиите и во гласањата на целата заедница или посветување администраторско внимание и давање совети во случај на меѓукориснички спор.

Во продолжение се посочени два примера во кои се јавува потребата од извршување на оваа функција, од кој првиот е дискусија и гласање за воведување промени, додека вториот е меѓукориснички спор за внесување содржина во одделна статија.

Пример 1

Јас мислам дека воведувањето на овие промени е преголем залак за проектот и само ќе наштетат во работата на проектот. -- Корисник 1

Моето мислење е дека спроведувањето на овие промени е неопходно, бидејќи немаме голема контрола врз некои клучни области. -- Корисник 2

Но, се сеќавате ли кога дискутиравме при претходното воведување на промени и заклучивме дека не е добро постојано да воведуваме нови и нови правила. -- Корисник1

(дискусијата продолжува со коментари надвор од темата)

Ќе ве замолам да се вратите на темата и да престанете со овие неповрзани коментари. -- Администратор

(следува гласањето)

За Мислам дека промените се од исклучително значење. -- Корисник 3
Против Промените ќе доведат до намалување на слободата во уредувањето. -- Корисник 4

За -- Корисник 5

Ќе може ли накратко да ја наведете причината за Вашиот глас, бидејќи непотврдените гласови не се земаат предвид. -- Администратор
(гласањето продолжува)

(по истекот на периодот за гласање)

Врз основа на дадените гласови, го прогласувам гласањето за завршено, при што заедницата (не) ги усвои промените. -- Администратор

Пример 2

Ќе замолам ако може некој да објасни зошто моите уредувања во статијата беа отстранети.-- Корисник 1

Вашите уредувања беа отстранети, бидејќи не беа од извори кои може да се сметаат за веродостојни. -- Корисник 2

Но, изворите мора да бидат земени предвид, со оглед на тоа дека во нив одлично е опфатена темата. -- Корисник 1

Се согласувам дека отстранувањето на содржината е неосновано и барам веднаш да се врати. -- Корисник 3

(во дискусијата се вклучуваат и други корисници, а таа продолжува со поостар тон и без изгледи за решавање на проблемот)

Најпрвин, ќе ги замолам учесниците во оваа дискусија да бидат поучливи, а за изворите мислам дека се (не)соодветни, бидејќи тие (не) претставуваат научен извор, па според тоа содржината (не) треба да биде внесена во статијата. -- Администратор

Првиот пример посочува повеќе техничко извршување на функцијата од страна на администраторот, додека при решавањето спорови е можно да настане расправа за чие решавање е потребно и познавање од конкретната област, па овде администраторот, доколку не е стручен, не може да даде став кој мора секогаш да се има предвид.

Во конкретниот пример, задачата на администраторот е да утврди дали изворите се

соодветни во склад со усвоените правила од страна на заедницата.

Од исклучително значење е да се напомене и дека администраторите може и самите да бидат вклучени во дискусијата, каде што на нивното мислење треба да се гледа еднакво како и на мислењата на останатите корисници.

Така, на ставовите на администраторите за соодветноста или несоодветноста на изворите од аспект на нивната научна основа треба да се гледа како и на ставовите на обичните корисници.

Бирократи

Освен администраторите, бирократите се втората група корисници кои поседуваат додатни технички можности во однос на групата корисници. Станува збор за корисничка група, чишто права се поголеми и од оние на администраторите, па одовде произлегува дека бирократите се корисници чијшто статус е највисок на проектот.

Како што администраторите поседуваат дополнителни технички можности во однос на обичните корисници, така бирократите поседуваат во однос на администраторите, а овој однос е прикажан во продолжение.

Корисник – кориснички права

Администратор – кориснички + администраторски права

Бирократ – кориснички + администраторски + бирократски права

Начинот на кој еден корисник може да стане бирократ, обично е ист како и начинот на кој се станува администратор. Така, најпрво се утврдуваат барања кои треба да бидат задоволени, а потоа се поднесува кандидатура.

Потребно е да се внимава, барањата што ги има утврдено заедницата, а кои треба да ги исполнуваат заинтересираните за стекнување со бирократски статус да бидат на повисоко ниво од оние за стекнување администраторски статус.

Со тоа ќе се дојде до правилен одраз на повисокото ниво кое го има функцијата на бирократ во однос на администратор.

Доколку овие барања се исполнети, кандидатот треба да поднесе кандидатура, којашто по правило е идентична како и онаа при барањето администраторски статус. Обично се препорачува кандидатот за стекнување со бирократски статус да биде администратор на односниот проект.

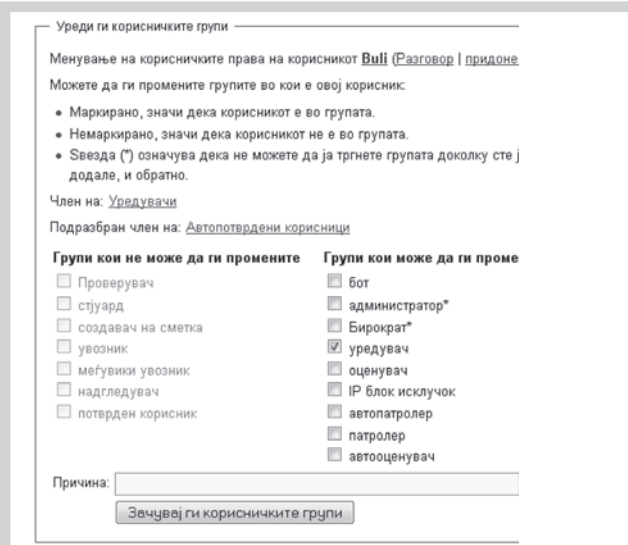
Ова главно не се поставува како едно од барањата, но можно е исходот од кандидатурата, односно дали таа ќе биде или нема да биде успешна да зависи од тоа дали кандидатот е или не е администратор.

Бирократски функции

Слично како и администраторските, бирократските функции или права се посебни можности со кои располагаат бирократите, а не располагаат администраторите и обичните корисници.

Потребно е да се напомене дека станува збор само за некои додатни технички можности, бидејќи се смета дека администраторското искуство е доволно за нивно вклучување во решавањето на споровите, па од овој аспект бирократите се еднакви со администраторите. Како додатни технички можности кои ги поседуваат бирократите и ќе бидат објаснети во продолжение се: унапредување обични корисници во администратори, промена на кориснички имиња и одобрување бот-статус.

Со унапредувањето на обичните корисници во администратори се зголемува бројот на членови во групата администратори (Слика 8.5.). Потребата од извршување на оваа функција се јавува по секоја успешна кандидатура за администраторски статус, при што се препорачува унапредувањето да биде проследено со соодветна препорака за унапредениот корисник.

Уреди ги корисничките групи

Менување на корисничките права на корисникот **Buli** ([Разговор](#) | [придонес](#))

Можете да ги промените групите во кои е овој корисник:

- Маркирано, значи дека корисникот е во групата.
- Немаркирано, значи дека корисникот не е во групата.
- Свезда (*) означува дека не можете да ја тргнете групата доколку сте ја додале, и обратно.

Член на: [Уредувачи](#)

Подразбран член на: [Автопотврдени корисници](#)

Групи кои не може да ги промените	Групи кои може да ги промените
☐ Проверувач	☐ бот
☐ стјуард	☐ администратор*
☐ создавач на сметка	☐ Бирократ*
☐ увозник	☒ уредувач
☐ меѓувики увозник	☐ оценувач
☐ надгледувач	☐ IP блок исклучок
☐ потврден корисник	☐ автопатролер
	☐ патролер
	☐ автооценувач

Причина:

Слика 8.5. Уредување на кориснички права

Промената на корисничкото име е функција која се извршува кога некој корисник сака да го промени своето корисничко име, без притоа да бидат отстранети неговите придонеси. Обично барањето се поднесува на страницата за разговор со некој од бирократите, но може да се поднесе и на посебна страница за таа цел. Потребно е посветување огромно внимание од страна на бирократите, па дури и почнување соодветна дискусија, во случај на барање промена кон веќе постоечко име или име кое е неприфатливо за заедницата.

Како што веќе беше споменато, на проектот постојат и т.н. ботови, чии придонеси се состојат од автоматско внесување содржини. Бот може да регистрира секој заинтересиран корисник, по што е потребно да поднесе барање за одобрување бот-статус, што обично се врши на страница создадена за таа цел. Работата на бирократот е да ги следи сите најнови барања за одобрување на ваквиот статус и да го одобрува. Добро е да се побара и краток опис на намената на ботот и врз основа на него да се донесе одлука за одобрување на статусот.

Злоупотреба на додатните функции

Унапредувањето на обичните корисници во администратори и во бирократи не претставува само зголемување на бројот на корисници со повисок статус, туку и зголемување на бројот со поголеми права и повеќе функции кои стојат на располагање.

Ова се разбира бара поголема одговорност и извршување на соодветните функции само кога се јавува потреба за тоа. Во спротивно, извршувањето на додатните функции кога нема потреба или употребата на повисокиот статус со цел потчинување и омаловажување на останатите корисници се смета за злоупотреба на доверената должност.

Обично, ваквата злоупотреба завршува со опомена за администраторот или на бирократот, а во најлош случај може да заврши и со одземање на статусот.

Познати примери за злоупотреба на должноста се: пристрасно блокирање корисник без претходна опомена и без наведување издржана причина за него, масовно бришење статии без претходна согласност на заедницата, непотребно заклучување страници заради необјасниво спречување на обичните корисници да ја уредуваат статијата, унапредување корисници чиишто кандидатури не биле успешни и др.

Постапката за борба против каква било злоупотреба на должноста опфаќа неколку фази.

Доколку се утврди злоупотреба на извршувањето на некоја додатна функција од страна на администраторот или бирократот, најпрво е потребно да се напише опомена за администраторот со која се наведува причината поради која таа е напишана и содржи

препорака како да се избегне слична ситуација во иднина.

Ваквата опомена треба да ја додели некој друг искусен администратор, кој одлично ги познава правилата во врска со извршувањето на функциите кои биле злоупотребени и може соодветно да даде препорака за тоа да не се повтори во иднина.

Доколку по опомената, администраторот или бироократот продолжи со злоупотребата на својата должност, се преминува во втората фаза, односно известување на целата група администратори за случајот. Ова се прави со поднесување барање за администраторско внимание на истоимена страница која служи за таа цел, а барањето може да го поднесе кој било корисник што забележал прекршоци во однесувањето.

На барањето е потребно да одговорат целата група администратори или бирократи на проектот, при што се развива дискусија со која се одлучува за мерките што ќе бидат преземени. Обично, прекршителот најпрво треба да добие групна опомена од страна на сите администратори и бирократи, а дури потоа да се размислува за одземање на неговите овластувања.

Одземањето на администраторските и бирократските права претставува најостриот облик на казнување на унапредените корисници кои ја злоупотребиле својата должност. Ова, исто така, често има голем одраз врз работата на целиот проект и поради тоа се препорачува само во исклучителни случаи.

Одземањето на правата не може да го врши некој администратор или бирократ, туку тоа им стои на располагање само на создавачите на проектот, кои ги имаат тие технички можности.

Потребно е да се напомене дека корисникот што ги изгубил администраторските или бирократските овластувања, повторно може да се кандидира за нивно стекнување, а постапката за тоа е иста како онаа при првото номинирање. Понекогаш, заедницата може да одлучи за временскиот период по одземањето на статусот, во кој казнетиот корисник нема право да се номинира, туку треба да почека овој период да истече.

10

Политика

Вики-технолозијата овозможува голем број луѓе да уредуваат еден или повеќе документи или друг вид текстуални, но и мултимедијални информации. Често викијата ги уредуваат и соработуваат десетици, стотици, дури и илјадници луѓе. Бидејќи викијата се обично отворени за уредниците, се поставува прашањето: како толкав голем број уредници да знаат што точно се очекува од нив? Како да се избегне настанувањето хаос или пак викието целосно да застрани од првобитниот план и неговата првобитна намена?

Да го земеме повторно примерот на слободната енциклопедија Википедија.

Од скромните почетоци во 2001 година, денес статиите на Википедија нараснуваат не само квантитативно, туку и во квалитет. Повеќе независни истражувања покажуваат дека Википедија по квалитетот и веродостојноста не заостанува многу зад некои класични енциклопедии, кои имаат повеќе вековна традиција на ригорозни уреднички стандарди. Очигледно е дека за достигнување на овие стандарди, на Википедија не ѝ е доволно да има супериорна технологија и голем број уредници и администратори: потребна ѝ е уредувачка политика.

Како и во многу други вики-проекти, заедницата не ја определува конкретната содржина, туку и самата уредничката политика на Википедија.

Основните принципи на Википедија, односно она што може да се нарече „устав“ на Википедија, се нејзините пет столба:

1. Википедија е енциклопедија.
2. Википедија има неутрална гледна точка.
3. Википедија е слободна содржина.
4. Википедијанците треба меѓусебно да се почитуваат и да се пристојни.
5. Википедија нема цврсти правила.

Од овие пет столба, со текот на времето, изведени се десетици, дури и стотици начела (политики, policies) и напатствија (насоки, guidelines), кои се развиваат од страна на заедницата, со цел да се утврдат најдобрите начини на уредување, да се појаснат принципите, да се решат конфликтите или на кој било друг начин да се постигне целта на создавање слободна и веродостојна енциклопедија.

Така, на пример, постои начелото за тоа што не е Википедија, т.е. какви информации не треба да се внесуваат на Википедија. Постои и начелото на проверливост кое бара сите информации кои се внесуваат во Википедија да бидат проверливи, односно за нив да се цитираат релевантни извори.

Каква уредничка политика ќе усвои еден вики-проект и како таа ќе биде спроведена, фундаментално влијае врз карактерот и идентитетот на проектот.

За разлика од Википедија, веб-страницата ВикиТравел (WikiTravel) специфично бара од уредниците да не пишуваат во енциклопедиски стил, бидејќи нејзините статии се наменети да бидат налик туристички водичи. Понатаму, се бара да не се пишува промотивно за одредени локали, да не се пишува само за негативните искуства од одредени туристички дестинации, да не се пишува премногу за културата на народите (бидејќи искуството покажало дека ова многу зависи од предрасудите на тој што пишува).

Нециклопедија (Uncyclopedia), вики-страна која е хумористична пародија на Википедија, пак, бара од своите уредници да бидат смешни, но исто така, се вели и дека „предрасудите не се замена за хумор“.

Прелабавата уредничка политика или, пак, нејзиното непостоење може да доведе до разводнување на првобитната намена на вики-проектот и негово претворање во збирка нерелевантни и конфузни информации. Престрогата уредничка политика, пак, може да го затвори проектот за потенцијални нови корисници.

Затоа, на Википедија постои принцип дека „таа нема цврсти правила кои се втиснати во камен“ и начело дека „новодојденците не треба да се напаѓаат“, што значи дека на новите уредници им е потребно некое време за целосно да ги прифатат сите начела и напатствија.

Спроведувањето на уредничката политика е, исто така, интересно прашање.

Многумина сметаат дека во вики-проектите, главен збор во спроведувањето на политиката имаат администраторите (види го претходниот дел), а всушност, тие интервенираат само во некои случаи. Функционирањето на уредничката политика е невозможно без нејзино прифаќање и спроведување од страна на мноштвото уредници на еден вики-проект.

Администраторите се налик сообраќајни полицајци, кои го регулираат сообраќајот само во метежи или при несреќи - остатокот од времето се очекува возачите да возат внимателно и совесно.

АКТИВНО ГРАЃАНСКО УЧЕСТВО ПРЕКУ НОВИ ТЕХНОЛОГИИ - ПРИРАЧНИК ЗА ВИКИ -

МЕТАМОРФОЗИС

Метаморфозис е независна, непартиска и непрофитна фондација со седиште во Скопје, Република Македонија.

Нејзини главни цели се развој на демократијата и просперитет преку промоција на економија базирана на знаење и информациско општество.

Адреса за контакт:

Фондација Метаморфозис
ул. „Апостол Гусларот“ бр. 40
1000 Скопје, Македонија

телефон:
+389 2 3109 325

ел. пошта:
info@metamorphosis.org.mk

www.metamorphosis.org.mk

Поддржано од:

За издавачот: **Бардил Јашари**
Автори на текстот: **Кирил Симеоновски,**
Зоран Мечкарски, Слободан Јаќоски,
Димче Грозданоски
Лектура: **Маја Катарова**

Издавач: **Фондација Метаморфозис**
Графичка обработка: **Cre8ivHouse**
Сопственици на авторските права на
текстовите објавени во овој водич се
авторите и Фондацијата Метаморфозис.

Во дигитална форма содржините се
објавуваат под лиценцата Криејтив комонс:
Наведи извор-Сподели под исти услови 2.5
Македонија

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
004.774.6(035)

352:004.774.6(497-7)(035)

ПРИРАЧНИК за [[вики]] / [автори на текстот Кирил Симеоновски ... и др.]. - Скопје:
Фондација Метаморфозис, 2011. - 80 стр. : илустр. ; 20 см

Публикацијата е во рамките на проектот: "Активно граѓанско учество преку нови технологии"
ISBN 978-608-4564-10-2

1. Симеоновски, Кирил [автор]
 2. Мечкарски, Зоран [автор]
 3. Јаќоски, Слободан [автор]
 4. Грозданоски, Димче [автор]
- а) Програмски алатки за организирање на Веб содржини - Прирачници
б) Локална самоуправа - Програмски алатки за организирање на Веб содржини - Македонија - Прирачници

COBISS.MK-ID 88228106